

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Michaela Nešvárová

Bakalářská práce

Postavení jazyků v Nizozemském království

(se zaměřením na postavení fríského jazyka)

Vedoucí práce: Mgr. Stanislava Boušková

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité
prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného
nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. června 2013

---

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí této bakalářské práce Mgr. Stanislavě Bouškové za její pomoc, trpělivost a konstruktivní kritiku.

Obsah:

I. část – úvodní

1. Cíl práce
  - 1.1. Oblast zájmu (téma práce)
  - 1.2. Výzkumný problém
  - 1.3. Výzkumný cíl
  - 1.4. Potřebná data
2. Výzkumné metody
3. Výzkumný tým

II. část – teoretická, deskriptivní

1. Nizozemská jazyková situace
2. Přehled hlavních pojmů užívaných ve výzkumu
3. Jazyková situace v nizozemské provincii Frísko
  - 3.1. Variety fríštiny na území provincie Frísko
  - 3.2. Variety nizozemštiny na území provincie Frísko
4. Historie interakce nizozemštiny a fríštiny (na území provincie Frísko)
  - 4.1. Starofríské období
  - 4.2. Středofríské období
  - 4.3. Moderní fríské období
    - 4.3.1. Fríské hnutí
    - 4.3.2. Migrace během 20. století a její vliv na postavení fríštiny
5. Jazyková politika zaměřená na fríský jazyk
  - 5.1. Jazyková politika ústřední vlády
  - 5.2. Jazyková politika provinční vlády
  - 5.3. Jazyková politika samosprávných obcí
  - 5.4. Jazyková politika v rámci nezávislých institucí
6. Postavení fríštiny v právní oblasti
7. Postavení fríštiny v rámci veřejné správy
8. Postavení fríštiny v rámci vzdělávání
9. Postavení fríštiny v náboženské oblasti

10. Postavení fríštiny v hospodářství a obchodu
11. Postavení fríštiny v rámci sdělovacích prostředků
12. Postavení fríštiny v rámci kultury
13. Předešlé sociolingvistické výzkumy a jejich výsledky
  - 13.1. Výzkumná střediska
  - 13.2. Přehled předešlých výzkumů
  - 13.3. Hlavní výzkumy
    - 13.3.1. Výsledky hlavních výzkumů

III. část empirická

1. Výzkumný cíl
2. Výzkumné strategie
3. Techniky sběru dat
4. Výběr vzorku (informátorů)
5. Analytické postupy
6. Hodnocení kvality výzkumu
7. Etické otázky výzkumu
8. Rozhovory
  - 8.1. Robert - shrnující protokol
  - 8.2. Hanna - shrnující protokol
  - 8.3. Martin - shrnující protokol
9. Vyhodnocení výzkumu

IV. část - závěr

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá jazykovou situací a postavením jazyků v Nizozemském království, především postavením fríského jazyka. Vzhledem k tomu, že frísky se tradičně hovoří převážně v nizozemské provincii Frísko, soustředí se práce právě na tuto oblast.

Ačkoliv má dnes fríština statut druhého státního jazyka Nizozemského království, v minulosti panovala ve Frísku striktní diglosie, v jejímž rámci fríština představovala nízkou varietu jazyka a nizozemština varietu vysokou. Fríština se tak tradičně užívala ve spojitosti s každodenním rodinným životem a domovem, zatímco nizozemština byla jazykem užívaným ve spojitosti s náboženstvím, vzděláním a dalšími aspekty vysoké kultury. Nicméně především v posledních několika desetiletích se oblasti užívání fríštiny rozšiřují a existují jednoznačné snahy o prosazení fríštiny do všech sfér užívání jazyka. V rámci této bakalářské práce se snažím zodpovědět otázku, jaké je **současné postavení fríštiny v Nizozemsku a v nizozemském jazykovém společenství**.

V teoretické části stručně popisují historický vývoj postavení fríského jazyka, ale zaměřuji se na aktuální situaci, tedy na způsoby, jakými v dnešní době fríštinu podporuje nizozemská vláda, vládní i nevládní organizace, nakolik se fríština používá v státní administrativě, na školách, v médiích, v obchodě, v náboženské a kulturní oblasti. Využívám výsledky sociolingvistických průzkumů a dalších relevantních prací k zjištění, v jaké míře a jakým způsobem se fríský jazyk užívá.

Empirická část práce se soustředí na postoj členů nizozemského jazykového společenství k frískému jazyku. Má za cíl doplnit obraz současného postavení fríštiny o autentické názory samotných mluvčích a byla vytvořena pomocí polostrukturovaných rozhovorů s informátory.

O fríském jazyce (v Nizozemsku) nebyla dosud publikována žádná česky psaná odborná práce; jedná se tak o téma českému publiku takřka neznámé, a proto bych na něj svou prací ráda upozornila.

I. část – úvodní

1. Cíl práce

1.1. Oblast zájmu (téma práce)

Postavení jazyků v Nizozemském království (se zaměřením na postavení fríského jazyka)

1.2. Výzkumný problém:

Současné postavení fríského jazyka v Nizozemsku

1.3. Výzkumný cíl

Cílem práce je **utvořit celistvý obraz o současném postavení fríského jazyka** v Nizozemském království, a to na základě analýzy odborných studií, již existujících výzkumů a provedení samostatného výzkumu. Pokusím se popsat oficiální statut fríštiny a také zjistit, jaká je prestiž fríského jazyka v nizozemském jazykovém společenství, zda je tento regionální jazyk vnímán jako rovnocenný partner dominantnímu jazyku země, tedy nizozemštině, nebo zda i nadále představuje nižší varietu jazyka tak jako v minulosti. Fríština je v rámci práce stavěna především do vztahu k druhému státnímu jazyku Nizozemska - nizozemštině; záměrně zde není příliš zohledněn vztah fríského jazyka k dalším (minoritním) jazykům a jazykovým varietám na území Nizozemska či k angličtině, současné linguě france.

1.4. Potřebná data

- Výsledky předešlých sociolingvistických průzkumů a dalších odborných prací zaměřených na užívání a postavení fríštiny v Nizozemsku
- Zaznamenané rozhovory s informátory

2. Výzkumné metody

Výzkum se soustředí na současnou jazykovou situaci, je zde tedy využit synchronní přístup, avšak v zájmu podání uceleného výkladu o výzkumném problému byl stručně popsán také historický vývoj jazyků na území provincie Frísko - především fríského jazyka a jeho vztahu k nizozemštině v různých historických obdobích.

Výzkumná metoda v teoretické, deskriptivní části: studium a analýza relevantních odborných prací.

Výzkumná metoda v empirické části: rozhovory s informátory (kvalitativní výzkum).

3. Výzkumný tým

Autor výzkumu (já)

Informátoři¹:

Robert – muž, 62 let, Frís, narozen a vychován v provincii Frísko.

Hanna – žena, 61 let, Nizozemka, narozena a vychována ve Frísku.

Martin – muž, 28 let, pocházející z frísko-nizozemské rodiny (jeden rodič Frís, druhý Nizozemec), narozen a vychován v provincii Gelderland.

---

¹ Jednotliví informátoři jsou v zájmu ochrany osobních dat v rámci celé práce uváděni pod smyšlenými jmény. Bližší informace o jednotlivých účastnících výzkumu naleznete v empirické části práce (část III.).

II. Část – teoretická, deskriptivní

1. Nizozemská jazyková situace

Prvním státním jazykem Nizozemského království² je **nizozemština**, která představuje hlavní úřední jazyk a jíž hovoří v podstatě všech 16,7 milionů (The World Factbook, 2012) obyvatel země. Nizozemština se užívá i mimo Nizozemsko a dohromady představuje mateřský jazyk pro zhruba 22 milionů mluvčích. (Taalunieversum, 2013) Nizozemština je státním jazykem v Belgii, v Surinamu, na Karibských ostrovech Aruba, Curacao a Sint Maarten, nizozemsky se hovoří také ve Flandrech na severozápadě Francie. Nizozemština patří mezi západogermánské jazyky. Její standardní varietou je *standardní nizozemština* (**Algemeen Beschaafd Nederlands**), kterou reguluje *Nizozemská jazyková unie* (Nederlandse Taalunie). **Standardní nizozemština** je založena především na

---

² **Pozn.:** Nizozemsko se dělí na dvanáct vyšších územně správních celků - provincií, které jsou řízeny provinčními stavy a radami v čele s komisaři jmenovanými králem.

Nizozemské provincie (hlavní město):

- Zeeland (Middelburg)
- Limburg (Maastricht)
- Noord-Brabant / Severní Brabantsko ('s-Hertogenbosch; zkráceně Den Bosch)
- Zuid Holland / Jižní Holandsko ('s-Gravenhage; zkráceně Den Haag)
- Nord-Holland / Severní Holandsko (Haarlem)
- Flevoland (Lelystad)
- Gelderland (Arnhem)
- Overijssel (Zwolle)
- Drenthe (Assen)
- Fryslân / Frísko (Leeuwarden)
- Groningen (Groningen)
- Utrecht (Utrecht)

Mapu rozmístění jednotlivých provincií naleznete v příloze č.1.

holandštině mluvené v provinciích Severního a Jižního Holandska a v hlavních městech těchto provincií – Amsterdamu, Haarlemu, Leidenu a Haagu -, a proto se všechny variety nizozemštiny někdy označují kolektivně jako **holandština (Hollands)**. Hovorová verze holandštiny v Severním a Jižním Holandsku je obecně blízká standardní nizozemštině, nicméně v provinciích jako např. Frísko, Drenthe nebo Limburg je rozdíl mezi mluveným a psaným jazykem poměrně velký.

V Nizozemsku se ovšem setkáme s dalšími oficiálně uznanými jazyky - fríštinou (*Frysk*), dolnosaštinou (*Nedersaksisch*) a limburštinou (*Limburgs*). Tyto tři jazyky byly Nizozemskem uznány v rámci Evropské charty pro regionální a menšinové jazyky.

Fríština je oficiálně uznaný regionální jazyk, který se užívá převážně v provincii Frísko – odhadem ji ovládá 74% z 647 000 obyvatel této provincie. Ve Frísku žije zhruba 340 000 mluvčích, pro něž je fríština mateřským jazykem (tedy asi 55% celkové populace Fríska), a 460 000 mluvčích, kteří fríštinu ovládají (tedy asi 74% celkové populace Fríska). (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Fríský hovořící komunita se také nacházejí ve Westerkwartier v provincii Groningen. Na fríštinu se (jako na jediný ze tří zmíněných jazyků) vztahuje Část III Evropské charty pro regionální a menšinové jazyky. Je druhým státním jazykem Nizozemska, tzn. může být užívána při úředním styku, vládních zasedáních či soudních jednáních a vyučuje se v ní na školách. Má svou standardizovanou podobu - *standardní fríštinu (Standert Frysk)*. Stejně jako nizozemština spadá do skupiny západogermánských jazyků a jejím nejbližším příbuzným jazykem je angličtina.

Na **dolnosaštinu** a **limburštinu** se vztahuje Část II Evropské charty, čímž nizozemská vláda uznává, že tyto jazyky nejsou pouhými dialekty nizozemštiny. Neexistují však žádné oficiální vyhlášky na podporu těchto jazyků.

V Nizozemsku nalezneme několik variant *dolnosaštiny* - různé variety se vyskytují v provinciích Drenthe, Overijssel a Groningen, v okresech Achterhoek a Veluwe v provincii Gelderland a v obcích na jihovýchodě Fríska. Dolnosaština má tedy tyto dialekty: *Gronings, Drenths, Veluws, Twents* a *Overijssels*. Ve všech oblastech, kde se hovoří dolnosasky, žije dohromady kolem 3 milionů obyvatel a

počet mluvčích dolnosaštiny můžeme odhadnout na zhruba 1,8 milionu. (Language in the Netherlands, 2013)³ Dolnosaština se také řadí mezi západogermánské jazyky a je příbuzná dolnoněmčině, kterou se hovoří na severu Německa.

Limburština je dolnofrancký jazyk (také spadající mezi západogermánské jazyky), jímž se na území Nizozemska hovoří v provincii Limburg a v několika málo vesnicích při hranici s Německem (oblast Selfkant). Výzkum ukázal, že zhruba 75% obyvatel provincie Limburg dokáže v tomto jazyce komunikovat - tzn. limburštinu ovládá ± 900,000 obyvatel (z celkového počtu 1,200,000) Limburgu. (Language in the Netherlands, 2013)

Vedle těchto jazyků se na území Nizozemska setkáme s velkým počtem dialektů. *Organizace pro nizozemské dialekty* (Stichting Nederlandse Dialecten) udává, že v každé nizozemské provincii se vyskytují zhruba 3 různé dialekty. (Language in the Netherlands, 2013) Kromě dialektů fríštiny, dolnosaštiny a limburštiny nalezneme v Nizozemsku dialekty *holandské, brabantské a vlámské* (které se rozdělují na západovlámské a východovlámské). Dialekty na území Nizozemska bychom tak mohli rozdělit do několika velkých skupin:

a. Dolnosaské dialekty

- Gronings
- Drenths
- Veluws
- Twents
- Overijssels

b. limburské dialekty

c. holandské dialekty

d. vlámské dialekty

- západovlámské dialekty
- východovlámské dialekty

---

³ Před několika lety provedla rozhlasová stanice v Groningenu průzkum, který ukázal, že asi 65% obyvatel provincie Groningen hovoří zdejší varietou dolnosaštiny. Odhad 1,8 milionu mluvčích dolnosaštiny tak vychází z odhadu, že asi 60% celkové populace oblastí, kde se dolnosaština vyskytuje, ovládá některou z variet tohoto jazyka.

e. brabantské dialekty

f. fríské dialekty

Rozmístění dialektů a minoritních jazyků na území Nizozemska (a Belgie) je znázorněno na následující mapce (zdroj: Vandeputte, O.; Krijtová, O. (1993).

Nizozemština: jazyk dvaceti milionů Nizozemců a Vlámů, str. 40)

..... Jazyková hranice v Belgii	Holandské dialekty : severní střední a severozápadní skupina
----- Provinční hranice	Limburské dialekty : jihovýchodní skupina
———— Státní hranice	Saské dialekty : severovýchodní skupina
B Brusel	Fríská
Západovlámské a zeelandské dialekty : jihu západní skupina	Smišené
Východovlámské a brabantské dialekty : jižní střední skupina	

2. Přehled hlavních pojmů užívaných ve výzkumu

Fríština = standardní fríština a její regionální variety užívané (převážně) v provincii Frísko v Nizozemsku

Fríština se rozděluje na severní, východní a západní. **Severní fríštinu** ovládá zhruba deset tisíc mluvčích na západním pobřeží Šlesvicko-Holštýnska v Německu. **Východní fríštinou** se hovoří v jiné části Německa – v oblasti mezi městem Oldenburg a hranicemi s Nizozemskem a je užívána zhruba jedním až dvěma tisíci mluvčích. (Tiersma, 2010) **Západní fríštinou** se hovoří v provincii Frísko (**Fryslân**), která je součástí Nizozemského království. V celé práci se budu zabývat pouze západní fríštinou, a proto v rámci této práce pojmem fríština rozumějte standardní fríštinu a její regionální variety užívané v provincii Frísko a případně v dalších oblastech v Nizozemsku.

Nizozemština = standardní nizozemština a její regionální variety užívané v Nizozemsku

Holandština = dialekt užívaný v historickém regionu Holandsko na západě Nizozemska (dnešní provincie Severní a Jižní Holandsko)

Tento dialekt měl na dnešní podobu nizozemštiny největší vliv, proto se často setkáváme s označením „holandština“ pro celý nizozemský jazyk, což je ovšem nepřesné.

Nizozemské jazykové společenství = soubor jednotlivců charakterizovaných určitou jednotou jazykových rysů v rámci území Nizozemského království

Bilingvismus = schopnost aktivně užívat dva jazyky, zvl. u jednotlivce, popř. i celého společenství

Diglosie = existence dvou jazyků na jednom území, přičemž tyto jazykové variety se liší svou sociální a kulturní funkcí

Pojem diglosie poprvé zavedl Charles A. Ferguson ve své práci z roku 1959. Tehdy Ferguson diglosii definoval *jako koexistenci dvou variet jazyka napříč*

celým společenstvím, přičemž každá z těchto variet plní odlišnou funkci.

(Ferguson, 1959) O diglosii tak hovoříme, pokud se v jednom jazykovém společenství užívají dvě jazykové variety (kódy, útvary), přičemž „*funkce sloužící jednomu kódu jsou odlišné od těch, které přináležejí kódu druhému. Zatímco jedna sada chování, postojů a hodnot podporuje jeden jazyk a je v něm vyjadřována, jiná sada chování, postojů a hodnot má tento vztah k jazyku jinému. ... Nejčastěji se rozlišuje na jedné straně vysoký (V) jazyk (užívaný ve spojitosti s náboženstvím, vzděláním a dalšími aspekty vysoké kultury) a na straně druhé nízký (N) jazyk, který se užívá ve spojitosti s každodenním rodinným životem, domovem a prací.*“ (Fishman, 2003)

Joshua Fishman rozšířil pojem diglosie o termín bilingvismus. V jeho pojetí diglosie charakterizuje jazykové uspořádání na úrovni společnosti, zatímco bilingvismus značí jazykové kompetence jednotlivce. Oba pojmy poté staví do vzájemných vztahů: **bilingvismus s diglosií, bilingvismus bez diglosie a diglosie s bilingvismem a diglosie bez bilingvismu.** (Fishman, 2003)

Jazyková varieta = *neutrální termín pro komunikativní verzi jazyka, která je co do své volby určována popř. i situačně* (Čermák, 1997, str. 57)

Dialekt = *nářečí, lokálně omezená varieta jazyka s úhrnem rysů odlišných od dialektu jiného či jazyka spisovného* (Čermák, 1997, str. 314)

Mateřský (rodný, první) jazyk = jazyk, s nímž se jedinec sám identifikuje, popř. který ovládá nejlépe

Jazyková situace = *užívání jazyka z hlediska geografických a etnických aspektů, existence jazyka (jazyků) na určitém území a jeho (jejich) užívání a vzájemné vztahy* (Čermák, 1997, str. 339)

Jazyková politika = *oficiální státní přístup ke zvolené varietě jazyka spočívající v její unifikaci, posilování, propagaci, zavádění do škol aj.* (Čermák, 1997, str. 339)

3. Jazyková situace v nizozemské provincii Frísko

Ve Frísku se hovoří mnoha varietami fríštiny i nizozemštiny a každý z obyvatel oblasti má různé znalosti těchto variet. Ve stručnosti můžeme říci, že ve Frísku se užívají standardní variety státních jazyků (nizozemštiny a fríštiny) a jejich dialekty. Je důležité poznamenat, že se ve Frísku nacházejí mnohé oblasti, v nichž se tradičně nehovoří frísky.

Ve Frísku jednoznačně existuje bilingvismus, a to na individuální i společenské úrovni, poněvadž zhruba tři čtvrtiny obyvatel této provincie alespoň do určité míry hovoří frísky i nizozemsky. Mnozí obyvatelé Fríska navíc ovládají cizí jazyky, především angličtinu a často také němčinu či francouzštinu, přičemž tyto jazyky stále více užívají v každodenním životě (díky vysokému počtu cizinců, uprchlíků, turistů a mezinárodních médií).

3.1. Variety fríštiny na území provincie Frísko

Standardní fríština představuje standardizovanou varietu založenou na psané literární tradici, která byla obnovena na počátku *Fríského hnutí* (**Fryske Biweging**) v polovině 19. století. V 20. století došlo ve vývoji normativní fríštiny ke změně – namísto konzervativního a puristického přístupu nastoupil přístup pragmatický, zahrnující hovorovou fríštinu, který se snažil vytvořit varietu vhodnější pro využití ve vzdělávání, administrativě a obchodě. Tento proces započal v soukromých kulturních institucích a byl přenesen do veřejné, politické sféry.

Krom standardní fríštiny také existuje řada regionálních variet fríštiny – z nich jsou nejvýznamnější **dialekt *Klaaifrysk***, který představuje nářečí západní části provincie, a **dialekt *Wâldfrysk***, jímž se hovoří na východě Fríska. Těmito varietami hovoří převážná většina obyvatel provincie a vzájemně se příliš neliší. Standardní fríština je nejpodobnější dialektu *Klaaifrysk*. Výrazné dialekty mají také oblasti *Hylpen* (*Hindeloopen*) a *Súdwesthoeke*.

3.2. Variety nizozemštiny na území provincie Frísko

Stejně tak nizozemština je ve Frísku zastoupena mnoha varietami zahrnující dialekty, hovorovou nizozemštinu a standardní nizozemštinu. Standardní nizozemština je ve Frísku pod silným vlivem fríštiny a nizozemští mluvčí z Fríska jsou díky své výslovnosti snadno rozpoznatelní.

Ve Frísku se hovoří (krom standardní a hovorové nizozemštiny) také mnoha nizozemskými dialekty. Skupina velmi podobných dialektů je známá jako **Stads(fries)/ Stedfrysk**. Těmito dialekty se hovoří ve městech Ljouwert/ Leeuwarden⁴ (cca 96 000 obyvatel), Frjenstsjer/Franeker (cca 12 000 obyvatel), Harns/Harlingen (cca 15 000 obyvatel), Boalsert/Bolsward (cca 10 000 obyvatel), Snits/Sneek (cca 33 000 obyvatel), Starum/Staveren (cca 1 000 obyvatel), Dokkum (cca 13 000 obyvatel), Kollum (cca 5 500 obyvatel), It Faen/Heerenveen (cca 42 000 obyvatel) a Drachten (cca 44 500 obyvatel). Název „Stads“ doslova znamená „městská mluva“. Tyto dialekty se datují alespoň do počátků 16. století, kdy fríská města obývalo velké množství lidí nehovořících frísky, a docházelo tak k dennímu kontaktu nizozemsky a frísky hovořících obyvatel. Tato situace dala za vznik nizozemskému dialektu založenému na fríštině, který se zhruba v 18. století stal prvním jazykem většiny obyvatelstva fríských měst. Právě dialekty Stads jsou nejvíce ohroženy zánikem, protože je postupně nahrazuje nizozemština.

Bildts je dalším nizozemským dialektem vyskytujícím se ve Frísku. Hovoří jím většina z 8000 obyvatel regionu Het Bildt na severozápadě provincie. Dialektem *Stellingwerfs* hovoří část obyvatel oblasti Stellingweren na jihu Fríska. Na Západních fríských ostrovech u pobřeží Fríska se vyskytují nizozemské dialekty na ostrově Ameland a ve městě Midsland na ostrově Terchelling. Oba jsou velmi podobné dialektům Stads.

Rozmístění jednotlivých jazykových variet na území Fríska znázorňuje následující mapka (zdroj: Erkenels: *Taal fan it hert*, 2004, str. 19):

---

⁴ Názvy měst jsou uvedeny nejdříve ve své mezinárodní (nizozemské) formě a poté ve fríštině.

4. Historie interakce nizozemštiny a fríštiny (na území provincie Frísko)

4.1. Starofríské období

Lze předpokládat, že zhruba do roku 800 bylo Frísko víceméně jednojazyčné. Poté nastává *starofríské období*, během něhož se ve Frísku začínají používat různé jazykové variety. Většinová fríská populace v té době sice zůstávala monolingvní, ale poprvé se zde objevují skupiny obyvatel, které byly jednoznačně bilingvní: duchovenstvo, písaři, šlechta a obchodníci. Pro členy těchto skupin představovala fríštinya jejich první jazyk, ale kromě fríštiny tehdy používali také latinu, dolnoněmčinu, nizozemštinu a francouzštinu.

V tomto období starofríštinya pravděpodobně fungovala jako hlavní jazyk dnešní provincie, ale v oblasti náboženství, vzdělávání a administrativy dominovala latina a dolnoněmčina a později nizozemštinya. Jediným psaným jazykem oblasti byla zpočátku latina, psaná starofríštinya se vyvinula později. Latina představovala jazyk církve, a tím pádem i vzdělávání, nicméně starofríštinya byla hlavním jazykem každodenní komunikace. Nejsou nám známy příklady velkých literárních děl psaných ve starofríštinyě; mezi starofrísky psané

dokumenty patří především právní spisy, stanovy, historické a náboženské práce a dopisy.

Během starofríského období si stále větší význam získávaly dolnoněmčina a nizozemština jakožto jazyky ekonomicky a politicky silných oblastí (jimiž byly Holandsko, Flandry, Hanza a Groningen). Mezi těmito oblastmi a frískými městy se vyvinuly blízké obchodní vztahy, díky čemuž fríšti obchodníci a úředníci denně používali nizozemštinu a dolnoněmčinu v psané i mluvené formě. Postupem času dolnoněmčina a nizozemština ovládly všechny důležité oblasti užívání jazyka. Tyto dva jazyky nahrazovaly fríštinu především ve fríských městech, zatímco většina venkovské populace si fríštinu udržela jako svůj první jazyk.

Na konci starofríského období (tedy v 16. Století - posledním frísky psaným dokumentem spadajícím do vysoké oblasti jazyka je stanova z roku 1573) se Frísko proměnilo z monolingvní na bilingvní oblast. Nyní se zde užívaly dva jazyky – většinová populace užívala fríštinu a výše postavené skupiny obyvatel (duchovenstvo, šlechta, obchodníci, úředníci) užívaly nizozemštinu (popř. latinu, dolnoněmčinu či francouzštinu). Existoval také rozdíl ve funkci obou jazyků – fríštinu již nebyla užívána ve vysokých oblastech jazyka a v psané formě. V těchto sférách byla nahrazena nejdříve dolnoněmčinou a posléze nizozemštinou.

4.2. Středofríské období

Středofríské období datované od poloviny 16. století do 18. století se vyznačovalo velkými socioekonomickými, politickými a kulturními změnami. V důsledku Osmdesátileté války (1568-1648)⁵ se nyní Frísko stalo jednou ze Spojených provincií (v rámci Republiky spojených nizozemských provincií). Ve fríských městech se dominantní jazykovou varietou stávaly dialekty Stads, ale mezi městy a venkovskými oblastmi panovaly slabé socioekonomické vazby, díky čemuž se fríštinu nadále udržovala na venkově.

Na sociolingvistickou situaci ve Frísku měl také velký vliv fakt, že rozhodující politická moc nyní ležela v cizích rukách, a hlavním psaným jazykem,

---

⁵ Osmdesátiletá válka je označení pro úspěšný boj Nizozemska za nezávislost proti španělské nadvládě. Po jejím ukončení vznikla nezávislá Republika spojených nizozemských provincií.

užívaným v úředním styku, se tak stala nizozemština. Významnou roli také sehrála reformace - místní lidový jazyk (tedy fríština) se pod vlivem reformace nestal oficiálním jazykem bohoslužeb, naopak tuto funkci převzal úřední jazyk (nizozemština). Mezi lety 1580 až 1795 byla státní církví Nizozemské republiky Nizozemská reformovaná církev, jejímž oficiálním jazykem byla nizozemština. Oficiální nizozemský překlad Bible (Statenbijbel) byl vydán roku 1637.

Je vhodné poznamenat, že ve středofríském období bylo vzdělávání stále záležitostí církve, a nizozemština tak ovládala i tuto sféru. Kalvinismus kladl důraz na čtení Bible, což znamenalo nutnost naučit se číst a psát nizozemsky. Můžeme ale odhadnout, že ve venkovských oblastech se fríština na školách využívala alespoň mimo formální kurikulum.

Dá se předpokládat, že zhruba od 16. století do počátků 18. století existovala ve fríských městech tzv. **triglosie** (trojitá diglosie) : fríština - Stads - nizozemština. Nizozemština zůstávala spíše „jazykem na papíře“ a fríština a Stads byly hovorovými varietami, jež užívaly různé skupiny městské populace. Stads se postupně stával jazykem vyšších vrstev a od 18. století byl tento dialekt jednoznačně ustaven jako prestižní mluvená varieta, zatímco fríština se stává „lidovou, venkovanskou“. Fríština ale zůstávala hlavním mluveným jazykem na fríském venkově.

Jazyková situace ve Frísku je tedy ke konci středofríského období následující: ve fríských městech se hovoří dialekty Stads, zatímco na venkově většina obyvatel hovoří frísky. Převážná část venkovské populace zůstávala prakticky monolingvní (frísky hovořící), nicméně i na venkově nastal určitý stupeň diglosie, poněvadž místní obyvatelstvo přicházelo stále více do styku s nizozemštinou a dialekty Stads v rámci úředního styku, vzdělávání, náboženství a kontaktu s městským obyvatelstvem. Ve Frísku tak nastává přechod k **bilinvismu s diglosií**.

4.3. Moderní fríské období

Moderní fríské období – datované od 19. století po současnost – se od středofríského období odlišuje vztahem fríské společnosti k jazyku. Jazyku a jazykových právním se nyní věnuje mnohem větší pozornost.

Roku 1813 se Frísko stává jednou z provincií Nizozemského království. Od té doby má Frísko (stejně jako ostatní nizozemské provincie) vlastní provinční vládu, která se ale na rozdíl od ostatních provincií těší větší nezávislosti v kulturní a socioekonomické sféře.

Postavení fríštiny se v 19. století zhoršilo kvůli vlně emigrací (do jiných částí Nizozemska i do zahraničí), která se zvedla po zemědělské krizi a vrcholu dosáhla zhruba v roce 1880. Během této vlny se odstěhovala asi polovina obyvatel Fríska. Vedle migrace za hranice Fríska se ale také zvýšila mobilita uvnitř samotné provincie, přičemž lidé směřovali především do městských oblastí, kde byla prestiž fríštiny nejnižší.

4.3.1. Fríské hnutí

Fríské hnutí (**Fryske Biweging**) je termín, který se užívá pro označení různých organizací ve Frísku i mimo něj, jež se snaží o zachování, rozvoj a propagaci fríského jazyka a kultury. Počátky tohoto hnutí v jeho organizované formě se datují do roku 1844, kdy byla založena *Společnost pro fríský jazyk a studium literatury* (Selskip for Fryske Tael en Skriftekennisse). Hlavním úspěchem rané fáze Fríského hnutí bylo opětovné zavedení fríštiny jako psaného, standardizovaného jazyka, který je možno využít v jakékoliv literární formě. To pomohlo zbavit fríštinu nálepky „dialektu“. Hnutí pak navázalo na tradici využívání fríštiny ve vysoké literatuře - psaly se nové literární práce a hry, publikovaly se texty ve starofríštině, sborníky fríských pohádek a písniček a známí autoři jako např. Shakespeare byli překládáni do fríštiny. Členů Fríského hnutí bylo původně poměrně málo; byli to převážně intelektuálové ze střední třídy, nicméně literární produkce Fríského hnutí významně přispěla k rozšíření psané fríštiny mezi širokou veřejnost.

Na počátku 20. století došlo ke změně orientace Fríského hnutí – už se nesoustřeďovalo jen na fríský jazyk a kulturu jako takové, ale také na jazyková práva a na právo zachování fríského jazyka a kultury. Objevily se oficiální požadavky na uznání fríštiny jakožto jazyka rovnocenného nizozemštině a požadavky na užívání fríštiny na školách, v církvi a na regionálních úřadech. Počet organizovaných skupin zapojených do hnutí vysoce vzrostl a vznikly i

mezinárodní fríské organizace, které se zaměřovaly na udržování mezi-fríských vztahů.

V dnešní době Fríské hnutí zahrnuje velké množství organizací nějak spojených s fríským jazykem a kulturou. Ty přímo zapojené reprezentuje *Rada fríského hnutí* (Ried fan de Fryske Biweging). Hnutí se institucionalizovalo do podoby *Fríské akademie* (**Fryske Akademy**), zpola veřejné výzkumné organizace, založené roku 1938. Fryske Akademy podporuje výzkum fríského jazyka a kultury a od svého založení vydala kolem tisíce vědeckých publikací. (Fryske Akademy, 2013) Podpora Fríského hnutí ze strany státu a provinční vlády vzrůstá. Navíc také existuje *Algemeine Fryske Underrjocht Kommisje*, úřad založený roku 1924, který organizuje fríské jazykové kurzy, podporuje výuku fríštiny na školách a zajišťuje akreditaci učitelů fríštiny.

Fríské hnutí zasahuje i do politiky, a to zejména ve formě *Fríské národní strany* (Fryske Nasjonale Partij) a *Fríské organizace pro kulturní autonomii* (Fryske Organisaesje foar Kulturele Autonomy). Fríská národní strana byla založena roku 1962 a nehledě na svůj název nepožaduje nezávislost pro Frísko, ale autonomii v rámci Nizozemska. Momentálně má 4 křesla ve Fríské provinční radě (Provinsjale Steaten fan Fryslân), a podílí se tak na provinční vládě. (FNP, 2013) *Fríská organizace pro kulturní autonomii* je malá organizace bojující za jazyková práva.

Pro moderní fríské období jsou charakteristické dva protichůdné trendy: zvýšený důraz na standardní nizozemštinu na jedné straně a rozšiřování sfér užívání fríštiny na straně druhé. Sféry působení fríštiny se během 19. - 20. století rozšířily, a to do oblastí v minulosti zcela ovládaných nizozemštinou, nicméně také se zvýšila důležitost nizozemštiny v oblastech dříve jednoznačně fríských - na fríském venkově.

Díky modernizaci nizozemské společnosti se obyvatelé Fríska během 19. a 20. století stále více setkávali s nizozemštinou, a to v zaměstnání, ve škole a skrze média a úřední styk. Důsledkem byla změna sociolingvistické situace ve Frísku – převážná většina obyvatel Fríska se stala aktivně bilingvní a panovalo období **striktní diglosie**. Užití fríštiny ve vysokých oblastech jazyka bylo výjimečné.

V současnosti můžeme říci, že alespoň určitá znalost fríštiny i nizozemštiny je pro obyvatele Fríska univerzální. Nicméně aktivní a pasivní znalost nizozemštiny dosahuje sta procent, zatímco významná část fríské populace má pouze pasivní znalost fríštiny. Vysoké oblasti jazyka (administrativa, vzdělávání, náboženství, média) zůstávají převážně doménou nizozemštiny, i když fríština sem pomalu stále více proniká. Nadále víceméně přetrvává tradiční uspořádání, v němž městské obyvatelstvo hovoří převážně nizozemsky a venkovské obyvatelstvo převážně frísky, ale díky zvýšené migraci se i tato situace mění.

4.3.2. Migrace během 20. století a její vliv na postavení fríštiny

Provincii mezi lety 1960 a 2000 v průměru každý rok opustilo 25 000 obyvatel. Naopak počet nově příchozích se měnil – v roce 1960 se přistěhovalo 20 000 lidí, roku 1974 přibylo 34 000 obyvatel, roku 1984 to bylo 22 000 a roku 1997 ve Frísku přibylo 27 000 obyvatel. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Celková populace narostla – z 508 000 v roce 1980 na 647 000 v roce 2011. (Fryslân in figures, 2011)

K migraci dochází i uvnitř provincie – místní obyvatelé se stěhují z venkova do měst a naopak, díky čemuž došlo k novému rozmístění jazykových variet. V průměru 70% obyvatel venkova a 40% obyvatel měst jsou fríšti rodilí mluvčí. Fríšti mluvčí jsou tak rovnoměrněji rozmístěni po celém Frísku, což ovšem také znamená, že skoro všechna sousedství a rodiny jsou jazykově smíšené. Tato situace je pro fríštinu nebezpečná, protože výzkum ukazuje, že v smíšených manželstvích se většina rodičů uchýlí k nizozemštině jako jazyku příští generace. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001)

Důležitou součástí hospodářství fríských venkovských oblastí se stal turismus, ovšem vysoká poptávka po pozemcích pro rekreační užití zde zvýšila ceny nemovitostí a pozemků. Mnozí mladí lidé si kvůli vysokým cenám za bydlení nemohou na fríském venkově dovolit žít, a do tradičně fríských oblastí tak přichází stále více „cizinců“ nehovořících frísky. To vše přispívá k možnému zániku fríštiny jako hlavního jazyka oblasti. (Smith, 1980)

5. Jazyková politika zaměřená na fríský jazyk

Jak již bylo uvedeno, v 19. století se znovuobjevil zájem o fríský jazyk a zrodilo se Fríské hnutí. Ve 20. století v Nizozemsku postupně vznikla jazyková politika zaměřující se na postavení fríštiny. Před druhou světovou válkou byly založeny nové organizace na podporu fríštiny – např. KFS (Křesťanská fríská společnost, 1908), Afûk (Institut zajišťující kurzy fríštiny pro dospělé a publikaci vzdělávacích materiálů, 1924), a Fryske Akademy (1938). Tyto organizace požadují a propagují využití fríštiny ve vzdělávací a politické sféře.

Po druhé světové válce se nizozemská ústřední vláda začala zabývat frískou otázkou a podnikla kroky k tomu, aby se fríština mohla používat ve veřejné sféře. V roce 1965 provinční vláda rozhodla o založení úřadu na podporu jazyka a roku 1966 je do Provinční rady poprvé zvolena Fríská národní strana. Od této chvíle začala vláda fríštině systematicky věnovat pozornost.

Fríská provinční vláda zaslala roku 1966 ústřední vládě žádost o grant na projekty věnované fríštině, již ale stát zamítl. Následně byl na konci 60. let 20. století zaveden první Státní výbor pro frískou jazykovou politiku, jenž roku 1970 publikoval zprávu, která vedla k diskusi v nizozemském parlamentu a fríština byla tehdy uznána jako „druhý státní jazyk Nizozemska“.

Výsledkem bylo tedy formální uznání bilingvismu ve Frísku, ovšem v rámci Fríského hnutí přetrvávala nespokojenost s pozicí fríštiny ve veřejné sféře. Tímto tématem se však státní výbor odmítal zabývat. Na protest této ignoranci přepsala skupina studentů silniční nápisy s názvy měst do fríštiny. Následně roku 1976 vznikla společnost *Fríština ve veřejné sféře* (Frysk yn it Offisiele Forkear), která roku 1978 vypracovala provizorní zprávu „Tuskenrapport“, jež se stala důležitým dokumentem jazykového plánování. Bilingvismus ve Frísku už nyní nebyl viděn jen jako záležitost principu, ale také měl být uveden do praxe. Závěrečná zpráva společnosti z roku 1983 nesla název „Od laskavosti k právu“ (Fan geunst nei rjocht) a jejím cílem bylo zrovnoprávnit fríštinu na úroveň nizozemštiny a užívat ji ve vládě.

Roku 1981 byl zaveden druhý Státní výbor pro fríský jazyk se členy z Fríska i z Haagu. Tento výbor vytvořil zprávu, kterou ovšem provinční vláda zavrhla. Jako kompromis provinční a centrální vláda navrhly dohodu o fríském jazyce a

kultuře, která byla po dlouhém vyjednávání podepsána roku 1989. V 90. letech 20. století byla věnována velká pozornost vytvoření právního rámce, který by obsahoval specifická opatření na ochranu fríštiny v Nizozemsku (viz kapitola **Vývoj postavení fríštiny v právní oblasti**).

V dubnu 2013 ústřední a provinční vláda podepsaly *Správní ujednání o fríském jazyce a kultuře pro období 2013-2018* (Bestuursafspraken Friese Taal en Cultuur 2013-2018), které zahrnuje řadu dohod (mezi státem a provincií) a opatření na podporu fríského jazyka a kultury. Dohody jsou zaměřené především na oblast vzdělávání, sdělovacích prostředků a kultury a mají za cíl prosazovat užívání fríštiny v těchto doménách. Je vhodné podotknout, že ačkoliv se jedná o dohodu mezi státem a provincií, většinu plánovaných opatření má na starosti přímo provinční vláda; ústřední vláda zde má tedy opět spíše pasivní úlohu.

5.1. Jazyková politika ústřední vlády

Před druhou světovou válkou měla centrální vláda k fríštině spíše odmítavý přístup. V 50. letech byla donucena k uznání její existence, nicméně jí neprojevovala žádnou aktivní podporu. V 60. a 70. letech vláda poskytla Frísku určité granty, nicméně nepříliš ochotně. Dnes jsou všechny „fríské záležitosti“ koordinovány Ministerstvem vnitra. Jiná ministerstva (jako Ministerstvo vzdělávání nebo spravedlnosti) zodpovídají za své sféry působnosti ve Frísku, ale mají spíše pasivní přístup, nezavádějí nová opatření.

5.2. Jazyková politika provinční vlády

Provinční vláda je v oblasti jazykové politiky na ústřední vládě nezávislá. Skromné počátky této autonomie nalezneme již v roce 1907, kdy provinční vláda poskytla grant základním školám. Nicméně až do období po druhé světové válce nesměli členové Provinční rady pronášet své projevy frísky. Od poloviny 70. let začala provincie Frísko vytvářet systematickou jazykovou politiku a zabývat se užíváním fríštiny ve veřejné správě. Během deseti let vznikla řada vyhlášek, které podporovaly fríský jazyk a kulturu. Jeden z členů Provinčního výboru má dokonce starost o fríský jazyk a kulturu doslova v náplni práce. V otázkách

jazykové politiky provinční vládě radí nezávislá *Fríská jazyková komora* (Berie foar it Frysk). Nová opatření ale provincie musí – kvůli nedostatečným finančním prostředkům a omezenému právnímu dosahu – skoro vždy vyjednávat s centrální vládou. Provinční vláda nemá téměř žádné pravomoci v oblasti vzdělávání a médií. Navíc jednotlivé obce v provincii jsou autonomní, tudíž provinční vláda může rozvoj pouze iniciovat, ale nikoliv si ho vynucovat.

5.3. Jazyková politika samosprávných obcí

Ve Frísku se nachází 31 samosprávných obcí, z nichž každá má právo vést vlastní jazykovou politiku. Některé obce jednoznačně prosazují fríštinu a její užívání, jiné vůči jazykové otázce zastávají neutrální nebo vůbec žádné stanovisko. Tato různorodost může být vysvětlena geografickým rozmístěním fríštiny v provincii (nastíněným výše). Historicky ve Frísku nalezneme 4 ostrovy, 6 měst a 3 venkovské obce, v nichž se nehovoří frísky, ale nizozemským dialektem. Ve zbylých 18 obcích převažují fríšti mluvčí. Od 50. let 20. století se tato jazyková mapa značně změnila, především díky migraci, ovšem i dnes jsou jihovýchodní obce tradičně „nefríské“.

Mnoho obcí po vzoru provinční vlády začalo vytvářet vlastní jazykovou politiku, obzvláště se zaměřují na užití fríštiny ve veřejné správě a zajišťují, aby pro názvy obcí a jejich částí byly oficiálně uznány jejich fríské verze. 24 obcí má názvy ulic napsány ve fríštině, 23 obcí má dopravní značky ve fríštině (i nizozemštině) a 11 obcí v 80. a 90. letech 20. století oficiálně převzalo fríský název. (Gorter, *The case of Frisian language surveys and policy*, 1999)

5.4. Jazyková politika v rámci nezávislých institucí

Na jazykovou politiku a jazykové plánování mají vliv i další instituce, jako je např. Rada fríského hnutí, Inspektorát vzdělávání, Centrum pro vzdělávání, nakladatelství, politické strany a významní jednotlivci (novináři a spisovatelé). Rada fríského hnutí je záštitná organizace, která slučuje dobrovolníky a snaží se prosadit užívání fríštiny ve všech oblastech jazyka.

V oblasti vzdělávání hrají v propagaci fríštiny velkou roli samotné školy. Nejvýznamnějšími profesionálními organizacemi jsou Inspektorát vzdělávání, Fríské centrum pro vzdělávání a Afûk. Pak také existují menší a dobrovolné organizace jako např. Fríské centrum pro vzdělávání dospělých „Schylgeralân“ nebo Asociace fríského jazykového vzdělávání.

Významnými profesionálními institucemi v oblasti kultury jsou Fríské literární muzeum a dokumentační centrum, Nadace na podporu fríské knihy a fríská divadelní společnost „Tryater“. Mezi dobrovolné organizace patří Společnost fríských spisovatelů a Federace fríských amatérských divadelních skupin.

6. Postavení fríštiny v právní oblasti

V minulosti oblast **práva a veřejné správy** zcela ovládala nizozemština, ale po druhé světové válce byl fríštině přiznán statut druhého státního jazyka a fríština si v těchto sférách postupně nachází své místo. V následující části práce jsou zmíněny nejdůležitější právní ustanovení týkající se fríštiny v Nizozemsku.

Díky tzv. „Schurerově kauze“ z roku 1951 mohli lidé začít používat fríštinu u soudu. Fedde Schurer byl redaktorem jednoho z významných fríských deníků *Friese Koerier*. Byl obžalován z pohrdání soudem, jelikož kritizoval místní magistrát, který opakovaně zesměšňoval fríské obžalované, kteří nehovořili dobře nizozemsky. Když měl 16. listopadu 1951 Schurer vystoupit před soudem v Leeuwardenu, před soudní budovou se shromáždil velký dav jeho přívrženců, který ale policie později násilně rozehnala. Během jednání promlouval Schurer pouze frísky, za což si vysloužil přísnější trest. Celý incident vyvolal ve Frísku velice vzrušené reakce a nizozemská vláda zahájila vyšetřování. Jako přímý důsledek této kauzy byl v roce 1956 vydán **zákon, který umožňoval využití fríštiny při soudních jednáních.**

Největší posun v právní oblasti ale nastal v 90. letech 20. století. Vývoj postavení fríštiny v oblasti práva může být shrnut do následujících čtyř opatření:

1) Dohody mezi státem a provincií Frísko z let 1989, 1993 a 2013

Roku 1989 byla mezi státem a provincií Frísko uzavřena dohoda týkající se fríského jazyka. Ta byla obnovena roku 1993 a roku 1998 začala vyjednávání o nové dohodě, která by měla platnost alespoň 10 let. Nejnovější dohoda byla podepsána v dubnu 2013 – jedná se o již zmiňované *Správní ujednání o fríském jazyce a kultuře pro období 2013-2018*. Jednotlivá ujednání zahrnují opatření ohledně vzdělávání, médií, kultury a vědeckého výzkumu, ale také veřejné správy a užití fríštiny u soudu. Každá sekce zahrnuje konkrétní rozpočet na danou část „infrastruktury“ fríského jazyka. Například zde tedy najdeme dohody pro profesionální divadelní společnost Tryater, rozhlasovou společnost Omrop Fryslân a vědecké centrum Fryske Akademy. Tato dohoda má ale omezenou platnost a je slabou formou právní ochrany.

2) Obecný zákon o administrativě z roku 1995

Až donedávna nebyl státní jazyk Nizozemského království ustanoven zákonem, parlament proto navrhoval změnit ústavu a prohlásit nizozemštinu za oficiální jazyk státu. Tento návrh ale neprošel a ústava změněna nebyla. Namísto toho se vláda dohodla na kompromisu v podobě **Obecného zákona o administrativě** (Algemene Wet Bestuursrecht) z roku 1995, jímž byla nizozemština prohlášena za oficiální jazyk veřejné správy. Tento zákon také umožnil užití fríštiny ve většině správních záležitostech, a to v psané i mluvené formě.

V praxi tento zákon ale příliš nezměnil. Provinční vláda a mnohé místní samosprávy ve Frísku fríštinu většinou neuvžívají, dokud je někdo ve fríštině sám nekontaktuje. To znamená, že vyhlášky nebo dopisy nejsou psány frísky, pouze na dopisy psané ve fríštině by se mělo frísky také odpovídat. Ovšem ani toto pravidlo není přísně dodržováno - na těch pár dopisů, které lidé poslali vládě ve fríštině (asi jen 5% všech dopisů adresovaných vládě (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001), úředníci neodpověděli frísky ve dvou třetinách případů.

3) Zákon o užití fríštiny u soudu z roku 1997

Podobné problémy (jako s frísky psanými úředními dokumenty) existovaly ohledně užití fríštiny u soudů. Jak bylo zmíněno, fríština byla u soudů do jisté míry povolena již od roku 1956, ale to jen v případě, že to dotyčný vyžadoval a získal povolení soudce. Fríština byla tudíž u soudů užívána jen zřídka. V roce 1997 byl zaveden nový zákon, díky němuž má dnes člověk opravdu plné právo hovořit u soudu frísky.

4) Evropská charta regionálních či menšinových jazyků z roku 1998

Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků Nizozemsko podepsalo roku 1992 a jako jeden z prvních států ji ratifikovalo roku 1995. Charta nabyla účinnosti roku 1998, poté co ji ratifikovalo pět členských států EU.

Charta se dělí na tři části. Část I obsahuje obecná ustanovení. V Části II jsou vyjmenovány jazyky, na něž se bude Charta vztahovat, a v Části III najdeme dlouhý seznam více než 90 paragrafů obsahujících konkrétní opatření pro zachování a podporu menšinových a regionálních jazyků. Pokud se stát rozhodne podepsat Část III pro konkrétní menšinový jazyk, musí si zvolit minimálně 35 paragrafů, které se na daný jazyk budou vztahovat. V případě Nizozemska bylo v Části II uvedeno pět jazyků (fríština, dolnosaština, limburština, romština a jidiš), ale Část III se vztahuje jen na fríštinu. Nizozemská vláda z paragrafů vybrala takové, které už byly v podstatě zavedeny. Charta tak vlastně potvrzuje již existující jazykovou politiku, která byla stanovena v předešlých dohodách a zákonech.

7. Postavení fríštiny v rámci veřejné správy

Změny pro fríštinu nastaly také ve **veřejné správě a úředním styku**. 39% obecních samospráv ve Frísku odpovídá na frískou korespondenci frísky, 36% z nich má veřejné nápisy pouze nebo také ve fríštině, v 59% obcí naleznete cedule s názvy ulic pouze nebo také ve fríštině a polovina členů všech místních rad hovoří na zasedáních frísky. (Smith, 1980) Nicméně oficiální vládní dokumenty jsou téměř vždy vydávány pouze v nizozemštině – frísky psané nebo dvojjazyčné dokumenty jsou výjimkou. Některé obecní úřady (jako např. obec

Tytsjerksteradiel) ovšem začaly vyžadovat překlady oficiálních dokumentů do fríštiny.

Jazykem veřejných služeb je nizozemština – najdete ji na složenkách, poštovních oznámeních, policejních stanicích a v nemocnicích. Klienti ovšem mají plné právo se na tyto úřady obrátit ve fríštině a ve fríštině být obslouženi.

8. Postavení fríštiny v oblasti vzdělávání

Nejdůležitější oblastí, kde se fríština dokázala prosadit, je oblast **vzdělávání**. V první čtvrtině 20. století se fríština na školách používala pouze neoficiálně, mimo vyučovací předměty (její užití bylo zakázáno). Změnu se podařilo prosadit v roce 1937, kdy byla povolena výuka fríštiny (vedle výuky nizozemštiny). Tehdy byl přidán dodatek k Aktu o základním vzdělávání z roku 1920, jež uznával možnost vyučovat dialekt (!) – fríština zde tak nebyla přímo jmenována.

V roce 1950 devět základních škol ve Frísku začalo užívat fríštinu jako hlavní vyučovací jazyk během prvních dvou ročníků. Hlavním cílem výuky ve fríštině bylo usnadnit vzdělávací proces pro děti, pro něž byla fríština mateřským jazykem. Fríština tak měla být v prvních ročnících využívána jako hlavní vyučovací jazyk a později nahrazena nizozemštinou.

Roku 1955 byl k Aktu o základním vzdělávání přidán další dodatek, v němž byla fríština konkrétně zmíněna. Výuka ve fríštině byla nyní umožněna až do třetího ročníku základních škol a fríština byla navíc povolena jako volitelný předmět v rámci běžného kurikula. V roce 1976 bylo 73 škol (z celkem 559) (Smith, 1980) ve Frísku bilingvních – frísky se na těchto školách vyučovalo v prvních dvou ročnících, ve třetím ročníku se přecházelo na nizozemštinu, ale i poté se fríština vyučovala jako samostatný předmět. Navíc se fríština využívala v mnoha mateřských školách a byla volitelným předmětem i na středních školách.

Roku 1980 se fríština stala povinným předmětem na všech základních školách ve Frísku. Převážná většina základních škol dnes splňuje požadavek výuky fríštiny. Podle průzkumu z roku 1998 je fríština vyučována zhruba 30-45 minut týdně. Stejný průzkum ukázal, že jedna pětina základních škol používá

fríštinu při výuce dalších předmětů. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Ústřední vláda vydala roku 1993 oficiální vyhlášku, která popisovala, jaké znalosti fríštiny by měli žáci mít na konci základní školy. Tyto znalosti by měly kopírovat jejich znalosti nizozemštiny, nicméně se ukazuje, že žáci i tak ovládají nizozemštinu lépe. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001)

Další zlom nastal roku 1993, kdy se fríština stala povinným předmětem v prvních ročnících středních škol. Na středních školách je také možné užívat fríštinu jako vyučovací jazyk pro některé předměty, k tomu ale dochází velmi zřídka. V roce 1999 jen 1% škol uvedlo, že fríštinu užívá pravidelně jako vyučovací jazyk. Dalších 30% fríštinu jako vyučovací jazyk užívalo ojedinele a 69% ji nepoužívalo nikdy. (Gorter, Three languages of instruction in Fryslân, 2005) Neexistuje žádná střední škola, kde by vyučování probíhalo výhradně ve fríštině. Fríština představuje jeden z šesti nebo sedmi zkušebních předmětů, z nichž si mohou žáci zvolit. V počátku 80. let byla fríština nabízena na 25% všech středních škol jako volitelný předmět a asi 5% studentů této možnosti využilo. (Bruinja, 2005)

Dnes jsou k dispozici frísky psané učebnice pro vyučování jazyků, biologie, historie, zeměpisu, hudební výchovy a náboženství. Fríská vysílací společnost Omrop Fryslân (ve spolupráci s Fríským centrem pro vzdělávání) vytváří a vysílá rozhlasové a televizní vzdělávací programy. Nadto vycházejí dva časopisy pro mládež. (Frisian ("Frysk") in the Netherlands, 2013)

V samotném Frísku se nenachází žádná univerzita, ale studium fríštiny nabízejí státní univerzity v Amsterdamu, Groningenu a Leidenu. Obě pedagogická střediska ve Frísku musejí umožnit studium fríštiny a všichni studenti, kteří se studia fríštiny účastní, jsou později oprávněni k výuce fríštiny na základních školách. Učitelé fríštiny pro střední školy získávají svou kvalifikaci na vyšší odborné škole v Leeuwardenu a na univerzitě v Groningenu.

Existuje také rozsáhlá síť jazykových kurzů fríštiny pro dospělé. Organizace Afûk poskytuje kurzy fríštiny pro dospělé. Zaměřuje se i na právní specialisty, zdravotnický personál a intenzivní kurzy pro cizince. Má na starosti také publikaci studijních materiálů k výuce fríštiny a knih pro děti. Každý rok se

kurzů fríštiny účastní asi 1000 lidí. (Gorter, Three languages of instruction in Fryslân, 2005)

V roce 1989 skupina rodičů založila **zájmové kroužky pro předškolní děti**, v nichž se hovoří zásadně frísky. První kroužky byly založeny ve větších městech, kde se rodičům nelíbilo, že předškolní péče nebrala žádný ohled na fakt, že mateřským jazykem jejich dětí je fríština. V roce 1999 se tato organizace s názvem „Pjutteboartersplak“ skládala z 11 skupin. (Gorter, Three languages of instruction in Fryslân, 2005)

V roce 1998 byl započat **experiment „trojjazyčného vzdělávání“**, v jehož rámci některé základní školy vytvořily kurikulum, podle něhož se během prvních 5-6 stupňů používá fríština i nizozemština (v poměru 50-50) a ve vyšších stupních je zahájena výuka angličtiny (po dobu zhruba 20% vyučovacího času). Tento projekt má pod záštitou Fryske Akademy, která také děti ze zúčastněných škol průběžně zkouší ze znalostí nizozemštiny, fríštiny a později angličtiny.

9. Postavení fríštiny v náboženské oblasti

Význam fríštiny v oblasti **náboženství** je nepatrný. První bohoslužba ve fríštině byla sice uspořádána v roce 1915 a první fríský překlad Bible se objevil roku 1943 (druhý roku 1978), ale užití fríštiny na půdě církve je dodnes výjimečné. Podle údajů ze 70. let 20. století jen 60 duchovních (z celkem 530 duchovních) ve Frísku hovořilo frísky. (Smith, 1980) Dnes je schopno frísky kázat asi 100 členů duchovenstva. Ročně proběhne na 1000 bohoslužeb ve fríštině, což představuje asi 2% z celkového počtu uspořádaných bohoslužeb. (Frisian ("Frysk") in the Netherlands, 2013)

10. Postavení fríštiny v hospodářství a obchodu

Oblasti **obchodu a hospodářství** ve Frísku jednoznačně dominuje nizozemština, jelikož většina velkých podniků jsou národní nebo nadnárodní firmy. Místní průmysl jako např. cestovní ruch je ve své podstatě také zaměřen na nizozemské mluvčí. Obchodními centry jsou navíc městské oblasti, kde se tradičně hovoří nizozemsky. Jako mluvený jazyk je fríština na pracovišti sice běžná, ale na manažerské úrovni je vzácností. V rámci zákaznického servisu se

předpokládá, že frísky mluvícím bude rozuměno (jelikož 94% populace ve Frísku frísky rozumí). Můžeme ale říci, že obzvláště na psanou fríštinu narazíte pouze výjimečně. Ve *Správním ujednání o fríském jazyce a kultuře pro období 2013-2018* se sice vláda zavázala ke snaze prosadit fríštinu i v rámci hospodářského života provincie, neuvedla ale žádná konkrétní opatření.

Znalost fríštiny je vyžadována jen pro několik málo pracovních pozic ve veřejné správě. Pracovní místa pouze pro mluvčí fríštiny jsou vzácná a jsou jimi většinou pozice na základních školách ve venkovských oblastech. Znalost fríštiny je však výhodou při práci s klienty v bankách, na obecních úřadech a v dalších regionálních podnicích. Fríská banka (Friesland Bank) má dvojjazyčný zákaznický servis.

V reklamě se fríština vyskytuje zřídka, občas se využívá jako reklamní trik v nizozemské televizi a rádiu k prodeji tradičních fríských alkoholických nápojů.

11. Postavení fríštiny v rámci sdělovacích prostředků

V roce 1988 *Radio Fryslân* vysílalo 20 hodin týdně a v televizi nebyly téměř žádné fríské programy – vysílaly se dohromady asi jen 30 hodin ročně. Na konci 90. let se situace výrazně zlepšila. V současnosti se na obrazovkách televizorů pravidelně objevují programy ve fríštině (celkem po dobu jedné až dvou hodin denně). Tyto pořady jsou velmi oblíbené – jsou to nejsledovanější programy ve Frísku. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Rádio *Omrop Fryslân* vysílá výhradně frísky. Dohromady je v rádiu frísky vysíláno asi 70 hodin týdně. (Frisian ("Frysk") in the Netherlands, 2013)

Situace v dvou největších regionálních denících - *Leeuwarder Courant* a *Fries Dagblad* - se za posledních několik desetiletí příliš nezměnila. Fríština se v nich užívá pouze okrajově, tvoří jen 5% všech textů. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Frísky psané články se většinou objevují ve speciálních víkendových vydáních. Jen 1% všech reklam v těchto novinách se objevuje ve fríštině. (Smith, 1980)

Vychází šest kompletně frísky psaných časopisů. Nejprodávanějšími z nich jsou měsíčník *Frysk en Frij* (náklad 5 000 výtisků) a magazín *Stim fan Fryslân*, který vychází pod záštitou Fríského hnutí každý druhý měsíc. Zbylé čtyři

časopisy jsou vydávány v menších nákladech a věnují se literatuře, vzdělávání a kultuře. Mohu také zmínit vědecký čtvrtletník *Beaken*, který je z 80% psán ve fríštině, a dvouměsíčník *Byntwurk* psaný z poloviny ve fríštině a z poloviny v nizozemštině. Dva magazíny pro mládež, které dostávají finanční podporu od provinční vlády – *De Holder* a *Sjederrr* –, vycházejí během školního roku každý měsíc a psány jsou výhradně frísky.

Na internetu existovala „Fríská stužková kampaň“ (Frisian ribbon campaign), která podporovala užití fríštiny na webu. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Dnes už je fríšтина dokonce i jedním z oficiálních jazyků Facebooku. Fryske Akademy také vyvinula program na kontrolu fríského pravopisu.

Užívání fríštiny v médiích není v současnosti nijak právně upraveno a nedostává žádnou oficiální finanční podporu, ovšem ústřední i provinční vláda se formou *Správního ujednání o fríském jazyce a kultuře* zavázaly k vytvoření aktivní podpory pro fríštinu v médiích. V tomto ujednání je uvedeno, že provinční a ústřední vláda budou v budoucnosti vyjednávat o konkrétní formě financování fríských sdělovacích prostředků. Obzvláště fríská provinční vláda chce upevnit pozici fríštiny v médiích; chce zajistit její rovnoprávné postavení a využití ve všech formách sdělovacích prostředků – v rozhlasovém a televizním vysílání a v tištěných i internetových denících.

12. Postavení fríštiny v rámci kultury

Fríská kultura dnes v určitém smyslu vzkvétá více než kdy dříve. Nizozemská vláda finančně podporuje *Fryske Akademy*, divadelní skupinu *Tryater*, *Fríské centrum pro vzdělávání* a *Fríské muzeum literatury a dokumentační centrum*. Provinční vláda přispívá na rozvoj různých kulturních aktivit ve fríštině.

Divadelní představení ve fríštině jsou extrémně populární. Během každoročního divadelního festivalu v Jorwertu se koná deset večerních představení, na něž jsou lístky vyprodány během několika hodin. Oficiální frískou divadelní skupinou je Tryater, která produkuje fríské hry od roku 1960 a ročně ji navštíví na 50 000 až 60 000 diváků. (Erkelens, 2004) Většina měst a vesnic má

navíc své vlastní amatérské divadelní skupiny – dohromady jich je zhruba 300. (Administrative agreement of Frisian language and culture 2013-2018, 2013)

Velice oblíbená je také fríská populární hudba, a to po celém Nizozemsku – dva fríské singly se dostaly mezi největších 10 hitů v zemi. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Každoročně se koná festival fríské lidové hudby, kde vystupují známí interpreti jako Wiltsje fan Paesem či Doede Veeman. Mezi představitele fríské populární hudby patří Reboelje, Klinkhamer, Wigels Wjukkel masine, Anneke Douma a Douwe Heering.

V Nizozemsku vychází spousta publikací moderní fríské literatury, které mají poměrně široké publikum - každý rok je vydáno asi 100 fríských knih různých žánrů. (Bruinja, 2005) Roku 1990 ve fríštině vyšlo 86 knih, roku 1992 jich bylo již 97. Vedle vzdělávacích materiálů tyto publikace zahrnovaly dětské knihy (22 titulů), básnické sbírky (19 publikací), romány (25 publikací), vědecké práce a slovníky (31 publikací). (Frisian ("Frysk") in the Netherlands, 2013) Pietersen ve svém průzkumu z roku 1967 zjistil, že 42% Frísů za život přečetlo alespoň jednu knihu ve fríštině. (Smith, 1980)

13. Předešlé výzkumy a jejich výsledky

13.1. Výzkumná střediska

Hlavním výzkumným střediskem zabývajícím se fríským jazykem je Fryske Akademy. Menší roli ve výzkumu fríštiny pak hrají oddělení fríských studií na univerzitách v Amsterdamu a Groningenu, vyšší odborná škola v Leeuwardenu a další výzkumné instituce. Fryske Akademy byla založena roku 1938 a jejím hlavním cílem je výzkum obyvatel Fríska, fríského jazyka, kultury, historie a společnosti. Fryske Akademy je autonomní vědecké středisko, ale administrativně je součástí Nizozemské královské akademie věd (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). Má zhruba 65 zaměstnanců a je rozdělena na tři oddělení – oddělení lingvistiky, historie a společenských věd. Fryske Akademy je průkopníkem výzkumu fríského jazyka a sociolingvistické situace ve Frísku.

Oddělení fríských studií na univerzitách v Amsterdamu a Groningenu se také zabývají sociolingvistikou a menšinovými jazyky, ale provádějí spíše výzkumy menšího rozsahu. Vyšší odborné školy v Leeuwardenu se věnují převážně přípravě budoucích učitelů fríštiny a několik jejich studentů také provedlo menší výzkumy. Několik průzkumů bylo provedeno „externími výzkumnými institucemi“ – např. Národním institutem pro výzkum veřejného mínění (NIPO), který mapoval chování voličů ve Frísku a ve svém dotazníku také zahrnul otázky na téma jazyka.

O fríský jazyk se také aktivně zajímá přímo Fríská provinční vláda, která každé čtyři roky provádí průzkum jazykových znalostí fríštiny, v jehož rámci jsou tisícům náhodně vybraných domácností po celém Frísku zaslány dotazníky. První takovýto průzkum uspořádala Provinční vláda v roce 2007 a následující roku 2011 – výsledky obou průzkumů byly publikovány ve formě tzv. jazykového atlasu (Taalatlas) a jsou blíže popsány níže.

13.2. Přehled předešlých výzkumů

Tradice lingvistických výzkumů ve Frísku trvá již od 19. století, ale takto staré údaje není v rámci této práce potřeba zmiňovat.

Nejdůležitějšími sociolingvistickými výzkumy zaměřenými na jazykovou situaci ve Frísku jsou:

- 1) **De Friezen en hun taal** (Frísové a jejich jazyk), autor Pietersen (1969)
- 2) **Taal yn Fryslân** (Jazyk ve Frísku), autoři: Gorter, Jelsma, Van der Plank a De Vos (1984)
- 3) **Taal yn Fryslân op "e nij besjoen"** (Jazyk ve Frísku „podruhé“), autoři: Gorter a Jonkman (1995).
- 4) **Quick Scan Friese Taal** (Rychlý průzkum fríského jazyka), Provincie Fryslân (2007 a 2011)

Krom těchto hlavních výzkumných prací byla publikována řada dalších, které byly menšího rozsahu. Příkladem jsou práce:

- *Language & Language Attitudes in a Bilingual Community: Terherne (Friesland)* autora J.F.Smithe z roku 1980

- Gorterova práce z roku 1984 zkoumající jazykové chování obyvatel obce It Hearrenfaen
- Jazykový průzkum malé oblasti v provincii Groningen, kde se hovoří frísky, provedený roku 1991 autory Gorter, Jansma a Jelsma
- Průzkum jazykového chování v hlavním městě Fríska, Leeuwardenu, z roku 1993
- Fríské noviny Leeuwarder Courant ve spolupráci s Fryske Akademy roku 1991 uspořádaly průzkum, v jehož rámci se svých čtenářů ptaly na 110 otázek souvisejících s užíváním jazyka
- Všichni státní úředníci v provincii se účastnili průzkumů z let 1988 a 1993 (Gorter a Jonkma, 1994)
- Vznikly také průzkumy jazykového chování žáků základních škol (De Jong a Meestringa, 1981 a 1988-89)

Další rozsáhlý sociolingvistický průzkum, který by měla uspořádat Fryske Akademy pod záštitou Provinční vlády, má být zahájen v roce 2013.

13.3. Hlavní výzkumy

Od 60. let byly provedeny tři velké sociolingvistické průzkumy – první roku 1967 (Pietersen, 1969), druhý roku 1980 (Gorter, 1984) a poslední roku 1994 (Gorter a Jonkman, 1995). Přímo pod záštitou Provincie Frísko navíc v letech 2007 a 2011 proběhly průzkumy základních jazykových znalostí fríštiny a užívání fríštiny. (Provincie Fryslân, 2007 a 2011).

Následující tabulka obsahuje základní údaje o jednotlivých výzkumech:

Průzkum (autoři)	Provedení průzkumu	Počet otázek	Počet respondentů	Publikováno
Pietersen	1967	76	800	1969
Gorter, Jelsma, Van der Plank, De Vos	1980	138	1126	1984
Gorter, Jonkman	1994	80	1368	1995
Provincie Fryslân	2007	10	17285	2007
Provincie Fryslân	2011	10	±14000	2011

Tabulka 1: přehled nejdůležitějších výzkumů

Jednotlivé průzkumy se od sebe odlišují svou metodologií – rozdílů nalezneme v a) definici problému, b) dotaznících, c) vzorku, d) tazatelích a e) jazyku dotazníků.

- a) První projekt (Pietersen, 1969) se soustředil na čtecí návyky a sociolingvistické otázky ohledně jazykových schopností, užívání jazyka a vztahu k jazyku byly jen otázkami vedlejšími.

V druhém výzkumu byla základní otázka definována jako „Kdo mluví jakým jazykem s kým a kdy?“ Dotazníky obsahovaly pouze otázky zaměřené na jazyk. (Gorter a kol., 1984)

Třetí průzkum si pokládá stejnou otázku jako výzkum předchozí, ale také bere v potaz téma náboženství a životních přesvědčení.

Cílem posledních průzkumů z let 2007 a 2011 bylo pouze zjištění základních údajů ohledně znalostí a užívání jazyka.

- b) Dotazníky ve všech třech prvních projektech jsou zhruba stejně rozsáhlé, ale liší se svým obsahem. Pietersen podával poměrně široké otázky – např. „Když komunikujete s lékařem, notářem, farářem, ředitelem, jakým jazykem hovoříte?“ V druhém a třetím průzkumu byly podobné otázky rozděleny do několika samostatných dotazů. V prvním průzkumu také chybí otázky ohledně jazykové historie a jazyka užívaného při komunikaci s dětmi. Ve všech prvních třech výzkumech se nicméně opakuje zhruba 40 stejných dotazů. V dvou novějších výzkumech (z let 1980 a 1994) nalezneme na 67 totožných (nebo velice podobných) otázek. Poslední průzkumy z let 2007 a 2011 zadávaly pouze 10 základních dotazů jako např. jaký je Váš mateřský jazyk, jak dobře hovoříte frísky, jak dobře čtete frísky atd. U dotazů týkajících se jazykových kompetencí určovali respondenti své odpovědi na škále „výborně, dobře, celkem dobře, s obtížemi a vůbec ne“.

- c) Jednotlivé průzkumy se také liší sledovaným vzorkem. Rozdíl v počtu respondentů není příliš výrazný u prvních třech průzkumů – 800 (1967), 1126 (1980) a 1368 (1994), nicméně u posledních průzkumů z let 2007 a 2011 dosáhl počtu několika tisíc (konkrétně 17 285 a zhruba 14000).

Důležitým rozdílem mezi zmiňovanými průzkumy je také procento lidí, kteří se průzkumu odmítli účastnit. U Pietersenova výzkumu nám toto procento není známo, protože v případě neúčasti byl opatřen náhradník, aby bylo dosaženo celkového počtu 800 respondentů. Nicméně procento nezúčastněných bylo pravděpodobně nízké, jen kolem 5%. Během druhého průzkumu to bylo 19% a během třetího 30%. (Gorter, The case of Frisian language surveys and policy, 1999) U posledních dvou průzkumů byla návratnost dotazníků kolem 50%.

- d) Projekty se také liší počtem tazatelů, kteří průzkum prováděli. Pietersen užíval menší počet tazatelů, většinou se jednalo o studenty sociologie z univerzity v Groningenu. Pro pozdější průzkumy bylo najato více tazatelů – na každého z nich pak připadlo zhruba 10 rozhovorů. Tito tazatelé měli různé dosažené vzdělání a byli různého věku. Quick Scan z roku 2007 a 2011 byl proveden pomocí psaných dotazníků zasílaných do domácností po celém Frísku.
- e) Jednotlivé průzkumy se také odlišují jazykem užívaným při osobních rozhovorech a v anketách. Pietersen užíval pouze nizozemštinu. Během druhého a třetího výzkumu byla užitá fríština i nizozemština. Cílem bylo užívat jazyk každodenní komunikace, tudíž si každý respondent zvolil, v jakém jazyce chce komunikovat (63% procent respondentů bylo schopno provést rozhovor ve fríštině). (Gorter, The case of Frisian language surveys and policy, 1999) Dotazníky pro poslední průzkumy (z let 2007 a 2011) byly rozesílány v nizozemštině i fríštině.

13.3.1. Výsledky hlavních studií

Co se týče znalostí fríštiny, základní číselné údaje jsou v současné době zhruba následující: **94% obyvatel Fríska frísky rozumí, 74% frísky hovoří, 75% frísky čte a 31% frísky píše.** Tyto údaje zůstávají poměrně stabilní - velice podobná data byla zjištěna během prvního sociolingvistického průzkumu z roku 1967 i toho posledního z roku 2011. Údaje ohledně schopností rozumět, mluvit a číst frísky se v podstatě nezměnily, jen schopnost frísky psát za poslední desetiletí vzrostla. Samozřejmě se jedná o pouhý odhad, respondenti nebyli z

fríštiny žádným způsobem zkoušeni. Zjištěná data nepředstavují reálné jazykové kompetence, ale reflexi respondentů na vlastní znalosti fríštiny.

Procento obyvatel Fríska, kteří:	1967	1980	1994	2007	2011
Rozumí frísky	97%	94%	94%	94%	94%
Hovoří frísky	85%	73%	74%	74%	74%
Čtou frísky	64%	65%	69%	75%	75%
Píší frísky	17%	11%	11%	26%	31%

Tabulka 2: znalosti fríštiny podle jednotlivých studií

Nejnovější výzkumy (z roku 2007 a 2011) se také soustředily na souvislost mezi věkem respondentů a jejich proklamovanými znalostmi fríštiny. Ukázalo se, že jazykové kompetence ve fríštině jsou téměř stejné napříč všemi věkovými kategoriemi. O něco lepší znalosti udali nejstarší respondenti. Tabulka 3 zobrazuje procento respondentů, kteří uvedli, že frísky rozumějí / mluví / čtou / píší „*velmi dobře* nebo *dobře*“.

Věková kategorie	Schopnost rozumět frísky udalo:	Schopnost hovořit frísky udalo:	Schopnost číst frísky udalo:	Schopnost psát frísky udalo:
18 -29 let	82%	60%	40%	8%
30 – 49 let	87%	63%	43%	8%
50 – 64 let	83%	63%	48%	10%
65 let a výše	83%	68%	57%	12%

Tabulka 3: znalosti fríštiny v závislosti na věku respondentů

Podle odborníka na frískou jazykovou situaci Prof. Gortera panuje ve Frísku (a Nizozemsku obecně) přesvědčení, že fríština je ohrožený jazyk, kterým téměř nikdo nemluví. Výsledky průzkumů ovšem nenaznačují, že by se fríština užívala méně než dříve. To může ilustrovat následující tabulka, která znázorňuje, jaké procento respondentů uvedlo daný jazyk jako **jazyk užívaný doma a v rámci rodiny**:

	1967	1980	1994
Fríština	71%	56%	55%
Nizozemština	13%	33%	34%
Místní dialekt	16%	11%	10%

Tabulka 4: jazyk udaný respondenty jako jazyk užívaný v domácnosti a v rodině

Procento lidí komunikujících doma frísky se sice mezi lety 1967 a 1980 snížilo, poté ale zůstalo zhruba na stejné úrovni. Jazykové kompetence ve fríštině se během let změnily ještě méně, jak již bylo uvedeno výše.

Procento rodičů, kteří uvádějí, že se svými dětmi komunikují frísky, se sice snižuje, ale nikoliv razantně. I nadále na své děti mluví frísky téměř polovina rodičů.

Jazyk komunikace s dětmi:	1980	1994	2007	2011
Fríština	58%	53%	48%	49%
Nizozemština	34%	39%	47%	47%
Dialekt	8%	7%	5%	4%

Tabulka 5: jazyk udaný respondenty jako jazyk komunikace s vlastními dětmi

Podle průzkumů Quick Scan (2007 a 2011) udalo fríštinu jako **jazyk komunikace s partnerem** 47% obyvatel Fríska, nizozemsky podle průzkumů s partnerem hovoří 44% obyvatel provincie. Nizozemština převládá mezi nejmladšími respondenty (18-29 let), fríština naopak mezi nejstaršími (od 65 let výše).

Věková kategorie	fríština	nizozemština	dialekt
18 -29 let	39%	57%	3%
30 – 49 let	46%	48%	6%
50 – 64 let	48%	41%	11%
65 let a výše	55%	32%	13%

Tabulka 6: jazyk udaný respondenty jako jazyk komunikace s partnerem

V současnosti (podle zjištění posledních průzkumů) více jak polovina (zhruba 54%) obyvatel Fríska považuje fríštinu za svůj **mateřský jazyk**. Jedná se o mírné snížení oproti roku 1994, kdy fríštinu jako svůj mateřský jazyk udalo 57% respondentů. Nizozemštinu za svůj rodný jazyk považuje 35% obyvatel provincie, což je zhruba o 4% více než v roce 1980 a 1994, nicméně se zdá, že nizozemština se prosazuje spíše na úkor místních dialektů nežli fríštiny.

Nejnovější průzkumy pod vedením Provinční vlády se opět soustředily na vztah mezi věkem respondentů a proklamovaným mateřským jazykem. I mezi nejmladšími respondenty má ale i nadále mírnou převahu fríština.

Věková kategorie	fríština	Nizozemština	dialekt	Jiný jazyk
18 -29 let	52%	42%	4%	2%
30 – 49 let	53%	38%	8%	2%
50 – 64 let	54%	32%	13%	1%
65 let a výše	59%	25%	15%	1%

Tabulka 7: jazyk udaný respondenty jako jejich mateřský jazyk

Důležité informace ohledně jazykové mapy Fríska nám jako první poskytl výzkum z roku 1980. Ukázalo se, že existuje souvislost mezi místem bydliště mluvčího a tím, jaký jazyk považuje za svůj mateřský. Také nejnovější průzkumy tento poznatek potvrzují. Následující tabulka zobrazuje, jaké procento obyvatel různých geografických oblastí ve Frísku považuje fríštinu, nizozemštinu či dialekt za svůj mateřský jazyk. (Gorter, Language in Friesland (Taal yn Fryslan), 1988)

oblast	Fríština	Nizozemština	dialekt
Leeuwarden	28%	45%	22%
staré městské oblasti	44%	32%	24%
nově vzniklé městské oblasti	50%	44%	5%
venkov	70%	23%	6%
Stellingwerven	32%	38%	31%
ostatní oblasti	20%	46%	35%
Průměr pro celé Frísko	54%	31%	13%

Tabulka 8: jazyk udaný respondenty jako jejich mateřský jazyk

Výsledky výzkumu z roku 1980 také ukazují, že existuje souvislost mezi socioekonomickým statusem mluvčího a jeho mateřským jazykem. Mezi mluvčími s vysokým příjmem a na vysokých zaměstnaneckých pozicích jednoznačně převažuje nizozemština jako jejich mateřský jazyk. Mezi mluvčími s nízkými platy a na nízkých pracovních pozicích naopak převládají fríští mluvčí, což zobrazuje následující tabulka. (Gorter, The case of Frisian language surveys and policy, 1999)

Zaměstnání	Fríština	Nizozemština	dialekt
Vedoucí pracovníci	24%	62%	14%
Středně vysoce postavení pracovníci	57%	40%	10%
Nižší zaměstnanecké pozice	49%	33%	18%
Manuální pracovníci	69%	17%	15%

Tabulka 9: jazyk udaný respondenty jako jejich mateřský jazyk (v závislosti na jejich zaměstnání)

Co se týče **užívání jazyka v různých sociálních doménách**, fríština převládá v rámci rodiny, práce a na vesnici. V těchto oblastech si udržuje silné postavení. Ve formálních oblastech jako je vzdělávání, média, veřejná správa a právo se sice fríština používá stále více, ale její celkové užití je i nadále velmi omezené. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001)

Výsledky Pietersenova výzkumu z roku 1967 ukazují, že při nejmenším v tehdejší době existovala ve Frísku diglosie. Fríština se sice hojně používala v domácnostech a v neformálních situacích, ale při formálních situacích se lidé uchýlovali k nizozemštině, přičemž frísky tehdy rozumělo téměř stejné procento lidí (95%) jako rozumělo nizozemsky. Jazykovou volbu v závislosti na formálnosti situace (podle zjištění Pietersena z roku 1967) vyjadřuje následující tabulka:

Jazyk užívaný	Fríština %	Nizozemština %	Dialekty %
Doma	71	13	16
Během nakupování	63	29	8
S místní „elitou“	42	54	4
U dveří	68	22	10

Tabulka 10: jazyk používaný v různých společenských situacích (údaje z roku 1967)

Zdá se ovšem, že dochází ke změně diglosní situace ve Frísku; alespoň to nastiňují výsledky průzkumů z let 1980 a 1994. Následující tabulka ukazuje, v jaké míře se frísko-nizozemští mluvčí uchylují ke komunikaci ve fríštině. Respondentům bylo předloženo 12 různých situací, u nichž měli udat, jakým jazykem v nich běžně hovoří. Situace se liší stupněm formality. Důležitým faktorem zde je, že respondenti byli rozděleni na základě svého mateřského jazyka – pro respondenty L1 je fríšтина mateřským jazykem, respondenti L2 naopak sice frísky hovoří, ale fríšтина nepředstavuje jejich mateřský jazyk. (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) Ukazuje se, že jazykové znalosti (tedy, který jazyk respondent považuje za svůj rodný) mají převažující vliv na rozhodnutí, jaký jazyk v dané situaci použít. Nejedná se tedy nutně o volbu na základě formálnosti situace, ale na základě jazykových schopností.

Situace:	L1 – rodilý mluvčí (procento respondentů, kteří udali, že v dané situaci nejčastěji hovoří frísky)	L2 – frísky hovořící (procento respondentů, kteří udali, že v dané situaci nejčastěji hovoří frísky)
Rozhovor s prodávčem	85%	42%
Rozhovor se sousedem	83%	41%
Na poště	80%	32%
Rozhovor s učitelem	76%	31%
Rozhovor s policistou	71%	23%
Rozhovor s neznámým člověkem na vlastním pozemku	68%	21%
Rozhovor se starostou	60%	22%
U lékaře	56%	18%
Rozhovor s neznámým člověkem na ulici	41%	13%
U lékařského specialisty	22%	5%
Rozhovor s nizozemským	19%	4%

sousedem		
Rozhovor s nizozemským turistou	4%	1%

Tabulka 11: komunikace ve fríštině v různých společenských situacích

Podle slov prof. Gortera (Gorter, A Frisian Update of Reversing Language Shift, 2001) bychom mohly formulovat čtyři základní pravidla „jazykové etikety“ ve Frísku:

- 1) Nizozemština je společným jazykem všech.
- 2) Každý smí hovořit svým mateřským jazykem.
- 3) Frísové musí hovořit nizozemsky s Nizozemci a frísky pouze s Frísy.
- 4) Mluvčí se musí přizpůsobit jazyku konverzace v závislosti na ostatních mluvčích.

Rozsáhlé výzkumy z let 1967, 1980 a 1994 se také zaměřovaly na osobní vztah respondentů k frískému jazyku. Výsledky studie z roku 1980 ukázaly, že nejpozitivnější vztah k fríštině mají respondenti vyššího věku, obyvatelé venkovských oblastí, lidé s nižšími platy, manuální pracovníci a lidé s nižším dosaženým vzděláním. Naopak nejméně kladně se k fríštině staví mladí lidé, obyvatelé městských oblastí, vedoucí pracovníci a lidé s vyšším dosaženým vzděláním. Průzkum také zjistil, že pozitivní vztah k fríštině převažuje především u respondentů, kteří ji udali jako svůj rodný jazyk. Také byla nalezena spojitost mezi dobrými znalostmi fríštiny a pozitivním přístupem k jazyku, tedy čím lépe respondent fríštinu ovládal, tím kladněji se k ní stavěl. (Gorter, Language in Friesland (Taal yn Fryslan), 1988)

Zdá se tedy, že užívání fríštiny je determinováno především třemi základními faktory. Zaprvé, záleží na tom, zda fríštiny pro mluvčího představuje mateřský jazyk nebo ne. Zadruhé, záleží na jeho osobním vztahu k jazyku. Třetí faktor představuje místo bydliště mluvčího (město versus venkov). **Mluvčí, pro něž je fríštiny mateřským jazykem, používají fríštinu nejvíce, obzvláště pokud k ní mají pozitivní vztah a žijí na venkově.** Mluvčí žijící ve městech komunikují ve fríštině méně. A samozřejmě mluvčí s negativním vztahem k frískému jazyku v něm komunikují ze všech nejméně. (Gorter, Language in Friesland (Taal yn Fryslan), 1988)

III. část - empirická

1. Výzkumný cíl

Cílem empirické části práce je doplnit obraz současného postavení fríského jazyka o autentické názory samotných členů nizozemského jazykového společenství. Výzkum byl z části pojat jako reflexe na již existující sociolingvistické průzkumy, ale zaměřuje se především na postoj mluvčích k jazyku, jejich vlastní vnímání současného statusu fríštiny, možností jejího užívání a jejího vztahu k nizozemštině.

2. Výzkumné strategie

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, jelikož jsem se soustředila na úzký okruh informátorů, kteří mi pomohou utvořit celistvý obraz o problému. Záměrem je popsat, jaký je vztah konkrétních mluvčích k frískému jazyku. Pro tento účel jsem provedla poměrně rozsáhlé rozhovory s informátory, tedy využila jsem techniku sběru dat typickou pro kvalitativní výzkum.

3. Techniky sběru dat

Jako techniku sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Tento postup měl zajistit, abych od zúčastněných získala porovnatelná data, ale aby mohli informátoři zároveň uplatnit vlastní perspektivu a zkušenosti. Nejdříve jsem provedla pilotní rozhovor s původním informátorem, po němž jsem připravené otázky pro interview dle potřeby upravila. Seznam jednotlivých otázek využitých při rozhovorech je uveden v příloze č. 2., je však nutné podotknout, že tento seznam představuje spíše soupis témat, která by bylo vhodné probrat, a ne všechny otázky byly během všech rozhovorů použity.

Otázky interview byly rozděleny do několika větších tematických celků. Na začátku rozhovoru jsem požádala o uvedení osobních údajů jako je věk, místo bydliště a narození, povolání a úroveň dosaženého vzdělání. Poté jsem se snažila zjistit co nejvíce o jazykové historii informátora (jaký jazyk byl používán v

domácnosti jeho rodičů, který z jazyků považuje za svůj mateřský jazyk apod.) a o jeho jazykových kompetencích ve fríštině. Po získání těchto základních dat jsem se přesunula k otázkám týkajících se názoru informátorů na současné postavení fríštiny a na možnosti jejího užívání.

Po získání souhlasu informátorů jsem jednotlivé rozhovory nahrála na mobilní telefon, abych rozhovor nepřerušovala zapisováním poznámek, a vytvořila tak pro zúčastněné co nejpřirozenější a nejpříjemnější prostředí. Ze stejného důvodu byly rozhovory provedeny na informátory zvoleném místě, ve všech případech v jejich domácnosti.

4. Výběr vzorku (informátorů)

S ohledem na možný rozsah práce a značnou geografickou vzdálenost zkoumaného prostředí byl výzkum veden s třemi informátory, kteří představují reprezentativní vzorek, zastupující nizozemské jazykové společenství. Jednotliví informátoři byli zvoleni účelově pro svůj vztah k frískému (a nizozemskému) jazyku – každý z nich má díky svému jazykovému zázemí unikátní vhlad do problematiky postavení fríského jazyka v Nizozemsku, jelikož všichni informátoři žili, vyrůstali nebo se v hojně míře vyskytovali v prostředí, v němž se používá fríština i nizozemština. Podstatným faktorem při výběru informátorů také byla jejich dostatečná znalost angličtiny, poněvadž rozhovory byly vedeny právě v tomto jazyce.

Pro získání zkoumaného vzorku jsem využila tzv. metodu sněhové koule. Díky svým osobním kontaktům jsem získala původního informátora, který mi pomohl najít další účastníky výzkumu. Všichni tři informátoři jsou členy jedné rodiny - Robert a Hanna představují manželský pár a Martin je jejich nejmladším synem -, a tento výzkum bychom proto mohli nazvat případovou studií jedné frísko-nizozemské rodiny. Každý z dotazovaných se ale od ostatních odlišuje svou jazykovou historií a především svým vztahem k frískému jazyku.

Přehled jednotlivých informátorů je uveden níže:

Informátor:	Robert	Hanna	Martin
pohlaví	muž	žena	muž
věk	62	61	28
bydliště v době dětství - město (provincie)	Ooststellingwerf (Frísko)	Drachten (Frísko)	Epe (Gelderland)
současné bydliště – město (provincie)	Epe (Gelderland)	Epe (Gelderland)	Enschede (Overijssel)
povolání	studijní poradce	pečovatelka v mateřské škole	podnikatel
vzdělání	vysokoškolské	vyšší odborné	vysokoškolské

5. Analytické postupy

Po provedení rozhovoru a jeho zaznamenání na nahrávací zařízení ho bylo nejprve nutné přepsat do písemné formy (tedy do textového dokumentu na počítači). Provedla jsem doslovnou transkripci, abych se mohla ke všem nasbíraným datům vracet, a neunikly mi tak žádné důležité informace. Rozhovory byly přepsány v jazyce interview - tedy v angličtině - a až po důkladném pročtení, organizaci a interpretaci dat byly přepisy přeloženy do češtiny. S ohledem na značnou rozsáhlost rozhovorů a jejich přepisů⁶ předkládám v této práci pouze shrnující protokoly jednotlivých interview, jež byly vytvořeny pomocí tzv. kvalitativní obsahové analýzy. (Hendl, 2005, str. 209)

⁶ Jeden rozhovor trval v průměru zhruba 30 minut a transkripty mají rozsah 15-25 stran.

6. Hodnocení kvality výzkumu⁷

Pro kvalitní výsledky jsem jako výzkumník usilovala o co nejnižší reaktivitu – uvědoměle jsem se snažila nenechat se unést vlastními názory či postoji k tématu a své názory jsem nevyjadřovala před svými informátory, jelikož takové jednání by mohlo ovlivnit průběh rozhovorů, a tak i výsledky výzkumu. Zároveň jsem se soustředila na to, abych své osobní postoje či předpoklady neuplatňovala při analýze získaných dat, aby nedošlo k jejich zkreslení. Ke zkreslení dat ale mohlo dojít také samotnými informátory – informátoři na některé otázky nemuseli odpovídat zcela pravdivě nebo se mohli uchýlovat k odpovědím, o nichž se domnívali, že „jsou správné“. Tomu jsem se pokusila zabránit před začátkem rozhovoru vyjádřením naprosté neutrality k tématu. Má nezaujatost je podpořena faktem, že nepocházím ze stejného prostředí (ani ze stejného státu) jako informátoři a nemám žádný osobní zájem na prosazování fríštiny či nizozemštiny.

Fakt, že rozhovory byly vedeny v angličtině, která pro nikoho ze zúčastněných (ani pro mne, výzkumníka) nepředstavuje rodný jazyk, mohl také vést ke zkreslení dat. Otázky mohly být z mé strany pokládány nejednoznačně a odpovědi na ně mohly být kvůli jazykové bariéře ze strany informátorů nepřesně vyjádřeny, případně zjednodušeny. Má interpretace získaných dat mohla být také nepřesná, ačkoliv anglický jazyk ovládám.

Předkládané výsledky výzkumu nemohou být v žádném případě zobecnovány na celé nizozemské jazykové společenství, jedná se pouze o perspektivu jedné frísko-nizozemské rodiny. Nicméně kvalita kvalitativního výzkumu je obecně určována mírou jeho validity, tedy spolehlivostí výzkumu, a z tohoto hlediska hodnotím tento výzkum jako dostatečně úspěšný.

---

⁷ Kapitola „Hodnocení kvality výzkumu“ byla z velké části inspirována publikací Kvalitativní výzkum (2005), autora J. Hendla.

7. Etické otázky výzkumu

Během každého společenskovedního výzkumu by měl být dodržen princip dobrovolné participace - před zahájením rozhovoru tak bylo nutné každého z informátorů obeznámit s výzkumem, jeho cíly a s průběhem dotazování. Účastníci byli také upozorněni na možnost kdykoliv z výzkumu odstoupit či neodpovídat na otázky. Dále byli zúčastnění ujištěni, že výzkum je zcela anonymní a jejich osobní údaje nebudou nikde uvedeny. Informovala jsem je o tom, jak bude s rozhovory a jejich přepisy nakládáno, tedy že k dispozici je budu mít pouze já, popř. vedoucí práce. V samotné práci jsou jednotliví informátoři evidováni pod smyšlenými jmény, nikde nebylo uvedeno jejich pravé jméno. Díky podniknutí těchto kroků byl dodržen princip důvěryhodnosti. Informátoři byli požádáni o informovaný souhlas s účastí na výzkumu, zároveň mi byl dán souhlas se záznamem rozhovorů na nahrávací zařízení. Považovala jsem za dostatečné požadovat pouze ústní informovaný souhlas, jelikož nenakládám s žádnými citlivými nebo kompromitujícími daty. Jako při každém výzkumu bylo samozřejmě nutné dodržet princip neublížení, tzn. že informátoři neutrpěli žádnou fyzickou, psychickou či právní újmu. Během tohoto výzkumu byl dodržen i poslední pilíř etiky v sociálních vědách - princip správnosti a integrity, v jehož rámci musí výzkumník zajistit, aby nedošlo k chybám při analýze dat a k žádné formě plagiátorství. (Ezzeddine a kol., Etika výzkumu)

8. Rozhovory

8.1. Robert - shrnující protokol

Robert byl narozen a vychován ve fríský hovořící komunitě a fríštinu považuje za svůj rodný jazyk. Ve vesnici, kde vyrostl, lidé běžně a převážně komunikovali frísky. Fríština zde byla jediným jazykem komunikace mezi přáteli a v rámci rodiny; Robertova rodina dokonce používala frísky psanou Bibli, z níž mu otec pravidelně předčítal. Kostelní mše v této komunitě sice většinou probíhaly v nizozemštině, ale občasné frísky pronášené mše měly velkou návštěvnost a byly velmi oblíbené. Robert uvedl, že frísky perfektně rozumí i mluví a s menšími obtížemi zvládá frísky číst i psát.

Od svých 23 let žije Robert v nizozemsky hovořící oblasti a fríštinu užívá pouze výjimečně, a to především se svou rodinou pocházející z Fríska, tedy se svou sestrou, bratřenci apod. Se svou manželkou, která ve Frísku vyrostla a má pasivní znalost fríštiny, hovoří pouze nizozemsky. Na své děti nikdy nemluvil frísky a prohlásil, že nelituje toho, že jeho potomci fríštinu neovládají. Jako důvod, proč se nikdy nepokoušel své děti naučit frísky, uvedl, že k nizozemštině i fríštině má stejný vztah. Také vyjádřil názor, že v současnosti je pro lidi nejdůležitější, aby perfektně ovládali nizozemštinu, která jim pomůže k vybudování kariéry. Znalost fríštiny nevidí z praktického hlediska jako důležitou.

K frískému jazyku má ale Robert jednoznačně pozitivní vztah. Uvedl, že je - jako každý jiný Frís - na fríský jazyk hrdý a je pyšný i na skutečnost, že se fríštinu stala druhým státním jazykem Nizozemska. Je, podle vlastních slov, rád za každou příležitost hovořit frísky, k čemuž dochází, pokud se setká s někým z Fríska. Užíváním fríštiny prý rád dává najevo, že není tak docela Nizozemcem, ale především Frísem, což je podle něj typické pro všechny Fríse, které označuje za velmi hrdé lidi. K fríské kultuře má také kladný vztah - je rád, že existují fríské televizní a rozhlasové programy, které občas sleduje. Vlastní několik frísky psaných knih a je si jist, že vždy budou existovat lidé, kteří si frískou literaturu rádi přečtou. Poukázal také na slavné fríské hudební skupiny, které vystupují pouze frísky a jsou populární po celé zemi.

Na otázku, zda fríštinu považuje za jazyk stejně hodnotný jako je nizozemština, však Robert odpověděl, že rozhodně ne. Fríštinu označil pouze za menšinový jazyk, jímž také v budoucnu zůstane. Dle jeho názoru většina obyvatel Nizozemska uvažuje o fríštině spíše jako o dialektu, určitě ne jako o plnohodnotném jazyku. Fríštinu se podle něj nevyvíjí, nedochází u ní k obměně slovní zásoby jako u jiných jazyků, a je tak poněkud archaická. Výuku fríštiny na školách vidí Robert jako jeden z hlavních mechanismů potřebných k zachování fríštiny. Lidé žijící ve Frísku by podle něj měli fríštinu ovládat, pokud chtějí zapadnout mezi místní, a nepovažuje za zvláštní, aby fríšťáci mluvící hovořili na Nizozemce frísky, ovšem nemohou očekávat, že jim bude dokonale rozuměno. Robert se osobně o rozvoj fríštiny příliš nezajímá, ale je si vědom existence Fryske Akademy i toho, čím se tato instituce zabývá. Sám nezná nikoho, kdo by fríštinu

aktivně propagoval, nicméně ke konci rozhovoru zmínil svého příbuzného žijícího ve Frísku, který hovoří téměř zásadně frísky; jedná se však o člověka, jenž celý život strávil ve fríské komunitě.

Závěr: Při rozhovoru s Robertem jsem zaznamenala určitý paradox - k frískému jazyku se staví velmi pozitivně, rád v něm (a o něm) hovoří a je na něj hrdý, ovšem na druhou stranu několikrát prohlásil, že fríština je v podstatě nepotřebná. Z toho důvodu ji nikdy nepoužíval při komunikaci se svými dětmi a uvedl, že je nezbytné, aby fríšti rodiče na své potomky nemluvili pouze frísky, ale také nizozemsky. Z jeho slov bylo patrné přesvědčení, že fríština se nikdy nestane jazykem stejně uznávaným jako nizozemština, na druhé straně ale také nezanikne. Na základě našeho rozhovoru se zdá, že Robert má k fríštině silný emocionální vztah, ale přesto necítí silnou potřebu udržovat tento jazyk při životě, jelikož se domnívá, že fríština (jakožto regionální jazyk) má poměrně úzké pole působnosti, a nizozemština je tak jazykem z praktického hlediska potřebnějším.

8.2. Hanna - shrnující protokol

Hanna strávila celé dětství (od 2 do 16 let) ve Frísku, oba její rodiče však byli nizozemští mluvčí a převážná většina jejích přátel také. S fríštinou se tedy setkávala pouze mimo domov a okruh svých blízkých a za svůj rodný jazyk považuje jednoznačně nizozemštinu. Má pasivní znalost fríštiny - frísky rozumí, s menšími obtížemi zvládá frísky číst i mluvit, i když má podle vlastních slov velmi špatnou výslovnost.

Hanna několikrát prohlásila, že fríštinu nenávidí, a že žít ve Frísku pro ni nebylo příjemné. Vadilo jí, že lidé neustále hovořili frísky, a to i když věděli, že není Fríska. Když se však později provdala za Fríse, její přístup k fríštině se trochu změnil - dnes prý již není natolik antagonistický jako dříve a k faktu, že se fríština stala druhým státním jazykem Nizozemska, se Hanna staví velice neutrálně. Hanna se nechce a nikdy nechtěla naučit plynule frísky, protože to nepovažuje za užitečné. O fríské kultuře se Hanna vyjadřovala kladně, sama zmínila frískou populární hudbu a fríské televizní pořady. Je podle ní důležité,

aby se fríština vyskytovala ve vysílání státní televize, jelikož po celé zemi se naleznou lidé, pro něž představuje mateřský jazyk.

Fríštinu Hanna nepovažuje za jazyk na stejné úrovni jako je nizozemština, ale nepřirovnala by ji k dialektu - podle jejího názoru se fríština nachází někde na pomezí jazyka a místního nářečí, ačkoliv si je plně vědoma, že fríština je samostatný jazyk. Podle jejího názoru nemá většina nizozemské populace o fríské otázce žádné větší povědomí, jelikož se jedná o téma týkající se pouze jedné provincie. Dále se domnívá, že výuka fríštiny na základních školách je potřebná k zachování tohoto jazyka, ovšem že žádné dítě by nemělo být nuceno se této výuky zúčastnit. Stejně tak u všech lidí žijících ve Frísku by rozhodnutí naučit se frísky mělo být zcela svobodné a nenucené. Hanně přijde poněkud neslušné, ač pochopitelné, když Frísové hovoří frísky i v přítomnosti nizozemských mluvčích, ale udala, že k tomu dochází poměrně často. Informátorka si myslí, že fríšťí rodiče by měli se svými dětmi komunikovat frísky i nizozemsky, jelikož nizozemština je hlavním jazykem země a děti by mohly být neznalostí nizozemštiny poněkud handicapovány.

Ač sama nemá k fríštině kladný vztah, Hanna tvrdí, že je důležité, aby fríština nezanikla, a vnímá ji jako součást Nizozemska. Dle jejího mínění se ale fríština nebude nijak výrazně vyvíjet a pravděpodobně zůstane na stejné úrovni, jako je dnes. Osobně nezná nikoho, kdo by se aktivně zajímal o fríský jazyk a jeho rozvoj, ale ví, že existuje Fryske Akademy.

Závěr: Přestože Hanna uvedla, že fríštinu opravdu nemá ráda (převážně kvůli své zkušenosti z dětství), její celkový přístup k tomuto jazyku je velmi tolerantní. Udržování fríské kultury a jazyka chápe jako důležité, jelikož se jedná o mateřský jazyk mnoha lidí, kteří jsou součástí její rodné země. Nemyslí si, že by se postavení fríštiny v budoucnosti změnilo, fríština podle ní nadále zůstane spíše mluveným jazykem jedné (poměrně malé) oblasti.

8.3. Martin - shrnující protokol

Pro Martina je rodným jazykem nizozemština - vyrostl a žije v nizozemsky hovořící oblasti, jazykem domácnosti jeho rodičů byla vždy nizozemština, ačkoliv

jeho otec je rodilý fríský mluvčí a jeho matka ve Frísku vyrostla. V dětství však Martin trávil mnoho času ve Frísku u svých prarodičů, které označil za „skutečné Fríse“. Martin frísky nemluví, pouze s obtížemi rozumí a zvládne číst.

Martin trochu lituje, že ho jeho otec nenaučil frísky, jelikož by tento jazyk rád ovládal; považuje ho za součást svého kulturního dědictví. V současnosti ale neplánuje se frísky naučit, protože Frísko takřka nenavštěvuje, a nemá proto skutečnou potřebu tento jazyk umět. Rozvoj fríské kultury, tedy např. publikaci fríských knih či vysílání fríských pořadů, vnímá jako jednoznačně pozitivní věc. Fríština má podle jeho názoru potenciál stát se silným literárním jazykem a jako důkaz uvedl populární fríské písně.

O fríštině však Martin obecně uvažuje spíše jako o mluveném jazyku srovnatelném s dialektem a tento názor považuje za poměrně typický pro většinu obyvatel Nizozemska nebo alespoň pro prostředí, v němž se sám pohybuje. Martin sice ví, že se oficiálně jedná o zcela samostatný jazyk, ovšem rozhodně by ho nestavěl naroveň nizozemštině či jiným jazykům. Fríštinu několikrát přirovnal k limburštině, tedy (podle jeho slov) dialektu užívanému na jihu Nizozemska. Fríština je stejně jako limburština často užívána mluvčími z dané provincie, má pro ně určitou kulturní hodnotu, ale například se takřka neuvádá v písemné formě. Na rozdíl od obyvatel Limburgu, jsou ale podle Martina Frísové u užívání svého jazyka mnohem „tvrdohlavější“ a vytrvalejší, a mají tak naději fríštinu více prosadit. Jako určitou překážku pro rozvoj fríštiny uvedl Martin neexistenci samostatné fríské univerzity a také fakt, že všichni Frísové rovněž mluví nizozemsky, což často z praktických důvodů vede k tomu, že mnohé věci nejsou do fríštiny překládány. Výuku fríštiny na školách vidí jako dobrou známku emancipace tohoto jazyka a souhlasí, že fríština by měla být povinná i pro děti z nizozemských rodin žijících ve Frísku, protože všichni obyvatelé Fríska by měli mít alespoň pasivní znalost fríštiny. Martin by se rozhodně necítil uražen nebo překvapen, pokud by na něj obyvatelé Fríska mluvili frísky, a sám by se snažil frísky naučit, kdyby v této provincii žil. Myslí si ale, že fríštinu by lidé neměli používat za hranicemi Fríska, jelikož by jim lidé nejen nerozuměli, ale také by je pravděpodobně označili za „maloměšťáky“. Martin uvedl, že minimálně v jeho společenském okruhu se o fríštině stále uvažuje jako o jazyku farmářů. Fríští

rodiče by podle něj rozhodně měli své děti vychovávat nejen ve fríštině, ale také v nizozemštině, protože mluvčí ovládající pouze fríštinu jsou poměrně limitováni, co se týče výběru zaměstnání i bydliště. Setkal se s lidmi svého věku, kteří byli velmi „profrísky“ zaměřeni, to ale přikládá obecné hrdosti, která je pro Fríse charakteristická.

Martin doslova řekl, že by byl smutný, pokud by fríšтина zcela zanikla. Považuje fríštinu za důležitou součást nizozemské kultury. Z praktického hlediska je tento jazyk podle jeho názoru nepodstatný, ale z kulturního nezastupitelný.

Závěr: Z našeho rozhovoru mohu vyvodit, že Martin má k fríštině velmi kladný vztah, což je alespoň částečně dáno skutečností, že pochází z frísko-nizozemské rodiny. Fríský jazyk má podle něj potenciál získat si ve společnosti silnější pozici, ale v současnosti ho vnímá spíše jako silný dialekt, nikoliv plnohodnotný jazyk. Fríštinu označil za jazyk vesnice a farmářů a znalost nizozemštiny jako nezbytnou, pokud se člověk chce prosadit mimo tyto oblasti.

9. Vyhodnocení výzkumu

Získané informace korespondují s údaji zjištěnými při rozsáhlých průzkumech zaměřených na fríský jazyk (viz II. část - 13. kapitola). Všichni informátoři frísky rozumějí a - třebaže s obtížemi - zvládají frísky číst, 2/3 z nich frísky mluví a pouze jeden uvedl, že umí frísky psát, ač s určitými problémy. Pro informátory fríšтина představuje především jazyk domova, rodiny, komunikace mezi přáteli a sousedy. Její sféra užívání je i nadále spojována hlavně s venkovskými oblastmi a lidmi s nižším dosaženým vzděláním. Zkoumaná frísko-nizozemská rodina se uchýlila k nizozemštině jako jazyku výchovy dětí, což také potvrzuje již známé údaje o jazyku užívaném v rámci jazykově smíšených manželství. Informátoři nepřímo odsouhlasili pravidla jazykové etikety popsané Prof. Gortere⁸. Podle názoru mých informátorů mají Frísové plné právo hovořit

---

⁸ 1) Nizozemština je společným jazykem všech, 2) Každý smí hovořit svým mateřským jazykem., 3) Frísové musí hovořit nizozemsky s Nizozemci a frísky pouze s Frísy., 4) Mluvčí se musí přizpůsobit jazyku konverzace v závislosti na ostatních mluvčích.

frísky, ovšem neměli by očekávat, že jim bude rozuměno. Protože je nizozemština pokládána za jazyk všech, měli by to být fríšti mluvčí, kdo se případně podřídí, pokud jejich konverzační partner plně neovládá fríštinu. O Frísku sice informátoři uvažují jako převážně o frísky hovořící oblasti, ovšem fríský jazyk by podle nich měl být rezervován jen pro určité sféry a situace - tedy především pro komunikaci s lidmi, o nichž si jsou mluvčí naprosto jisti, že hovoří frísky. V souladu s výsledky předešlých výzkumů je i skutečnost, že nejkladněji se k frískému jazyku stavěl informátor, který ho považuje za svůj mateřský jazyk, dobře jej ovládá a je původem z venkova. Obecně můžeme říci, že pozitivní vztah k frískému jazyku se projevil u těch zkoumaných osob, které ho vnímají jako součást svého kulturního dědictví.

Všichni informátoři se vyjádřili k možnostem užívání fríštiny velmi tolerantně, což ovšem může souviset i s jejich snahou o politickou korektnost. Z určitých částí výpovědí bylo patrné, že podle jejich názoru fríštiny dosáhla vrcholu svých možností a nebude se nadále rozvíjet. Zůstane podle nich pravděpodobně jazykem venkova, místních lidí a specifických projevů jejich kultury. Všichni informátoři se domnívají, že fríštiny nemá potenciál vyvinout si skutečně odborný jazyk a stát se jazykem, v němž by mohly být psány vědecké práce. Nikdo z nich neoznačil fríštinu za plnohodnotný jazyk, naopak ji a její funkce přirovnávali k dialektu. Uvažují o ní spíše jako o mluveném jazyku a psanou fríštinu chápou jako záležitost několika málo nadšenců. Tento přístup bychom mohli nazvat pragmatickým - z pohledu mých informátorů již ve Frísku existuje jazyk, kterému všichni rozumí, tedy nizozemština, a není proto nezbytné používat další jazyk, jehož rozvoj a užívání by představovaly pouze komplikace a finanční zátěž. Na druhou stranu každý z informátorů zmínil, že úplný zánik fríského jazyka by byl ztrátou pro celé Nizozemsko, protože fríská kultura (jejíž nedílnou součástí je právě fríský jazyk) je důležitým prvkem kultury nizozemské. Na důkaz určité emancipace fríštiny v rámci nizozemské kultury všichni informátoři spontánně zmínili frískou populární hudbu.

Fríský jazyk tak má (z pohledu dotazovaných osob) pro nizozemskou společnost především kulturní význam a v rámci kultury by měl být i nadále užíván, ale jeho proniknutí do oblasti hospodářství, obchodu či vědy vidí

informátoři jako velmi nepravděpodobné, a to především z praktických důvodů - v těchto sférách se již tradičně užívá nizozemština, kterou ovládají i fríští mluvčí, není proto potřebné či žádoucí se pokoušet o změnu.

Zdá se, že členové nizozemského jazykového společenství, s nimiž jsem se setkala, neuvažují o fríštině jako o samostatném jazyku, jehož mluvčí by jí měli komunikovat za všech situací. Informátoři spojují fríský jazyk převážně s venkovem a lidmi zde žijícími a pracujícími; z jejich slov vyplývá, že fríština rozhodně není jazykem sloužícím k získání vyšší ekonomické úrovně či společenského statusu. Na druhou stranu nikdo z nich neprojevil sebemenší touhu omezit užívání fríštiny, naopak je podporují. Ukazuje se tak určitý paradox: **o fríštině se i nadále uvažuje jako o nižší varietě jazyka**, která již pravděpodobně dosáhla svého plného potenciálu, **ale přesto je viděna jako nezastupitelná součást Nizozemského království a získává si stále větší respekt.**

IV. část - závěr

S ohledem na informace popsané v teoretické části práce mohu bezpochyby prohlásit, že se postavení fríského jazyka v Nizozemsku za posledních několik desetiletí značně zlepšilo, alespoň pokud se zaměříme na oficiální vládní opatření. Byla vytvořena aktivní profríská jazyková politika, byly zavedeny nové zákony na ochranu tohoto regionálního jazyka a fríština se stále více objevuje v oblastech, kam měla dříve takřka zapovězený přístup – ve vládě, v médiích či na poli vzdělávání. Velké změny pro fríštinu nastaly především v 90. letech 20. století, kdy vznikla aktivní jazyková politika zaměřená na postavení tohoto jazyka. Především uznání fríštiny jako legitimního evropského jazyka (viz Evropská charta regionálních či menšinových jazyků) jí přineslo větší prestiž a silnější postavení ve společnosti.

Nicméně nárůst prestiže nestačí k zachování jazyka jako takového, fríština je i nadále v ohrožení úpadku či pomalého zániku. Fríština, jako ostatní regionální jazyky, zažívá obtížné období, jelikož její dřívější hranice působnosti byly zbořeny. Mobilita obyvatel je dnes na enormně vysoké úrovni, do Fríska přicházejí lidé z jiných částí Nizozemska i celého světa, dochází k migraci z venkova do měst a naopak. Mnohá manželství jsou dnes jazykově smíšená a je nám již známo, že v takových manželstvích se hlavním jazykem komunikace většinou stává nizozemština. Z jazykově smíšených (frísko-nizozemských) prostředí může fríština úplně vymizet a být zcela nahrazena nizozemštinou (což se ukazuje i na příkladu zkoumané frísko-nizozemské rodiny). Obecně dochází k určitému „ponizozemštění“ fríských oblastí kvůli již zmiňované migraci, ale oba jazyky – fríský i nizozemský - jsou i dnes ve Frísku používány a občas se dokonce dostávají do konfliktu. Fríští mluvčí mají i nadále početní převahu, avšak nizozemština se snadněji prosazuje, jelikož je viděna jako jazyk „všech“. Je nutné si uvědomit, že všichni fríští mluvčí ovládají nizozemštinu, ale většina nizozemských mluvčích je pouze pasivně bilingvní (frísky povětšinou rozumějí, ale nehovoří). Užívání fríštiny je tedy samozřejmě oficiálně povolené a za všech situací možné, ale další (společenské) mechanismy znesnadňují její uplatnění.

Vztah mezi fríštinou a nizozemštinou už nemůžeme popsat jako jednoznačně diglosní, jelikož striktní rozdělení funkcí mezi těmito dvěma jazyky zmizelo nebo se, lépe řečeno, velice proměňuje. Nizozemština už asi navždy pronikla do intimních sfér jazykové komunikace, stala se jazykem domova, komunikace mezi přáteli, rodinou a sousedy, a fríština se naopak začíná prosazovat ve vysokých oblastech jazyka. Mnozí fríšťáci mluví se mohou stále častěji ocitnout v situaci, kdy se lze svobodně rozhodnout mezi užitím fríštiny a nizozemštiny. Jako psaný jazyk má však fríština stále ještě okrajový význam, proto můžeme říci, že i **nadále přetrvává diglosní rozdělení mezi mluveným a psaným jazykem.**

Tento poznatek se potvrdil i v rámci empirické části práce - fríština je mluvčími vnímána především jako mluvený jazyk, její dosah jako psaného jazyka je viděn jako velmi omezený. Podle informátorů může být současná situace fríštiny přirovnána k postavení silného dialektu, jelikož **fríština je převážně mluveným jazykem, k němuž se mluvčí uchylují spíše v neformálních situacích.**

Na základě tohoto výzkumu tedy vyvozují, že **na oficiální úrovni jsou si sice nizozemština i fríština rovnocenné** - jedná se o dva státní jazyky Nizozemska, které mají v podstatě stejná práva a možnosti uplatnění, **ovšem nizozemština i v současnosti převažuje ve vysokých oblastech užívání jazyka**, především v oblasti hospodářství, veřejné správy a vyššího vzdělávání. Fríština může být ve všech těchto doménách oficiálně používána, ale zdá se, že její tradiční postavení lidového jazyka farmářů přetrvává, což omezuje její sféry působnosti i postavení ve společnosti. V nizozemském jazykovém společenství je **nizozemštině i nadále připisována vyšší společenská prestiž než fríštině**, což můžeme vysvětlit skutečností, že **nizozemština je jazykem používaným k dosažení vyššího socioekonomického statusu.** Na druhou stranu je však **frískému jazyku jakožto nositeli kulturních hodnot projevována značná úcta** a jeho proniknutí do oblastí veřejné sféry je státem podporováno a mluvčími vnímáno jako pozitivní a potřebné. Z tohoto důvodu se domnívám, že v budoucnu se fríština může naplno prosadit ve všech oblastech jazyka, a to i ve vysoké kultuře a vědě.

Tento výzkum měl za cíl poskytnout co nejkomplexnější popis současného postavení fríského jazyka v Nizozemském království. Hlavní překážkou při vytváření tohoto popisu byla především určitá jazyková bariéra z mé strany - v teoretické části práce byly využity převážně anglicky (a případně česky) psané publikace, přestože na téma postavení fríského jazyka vyšla řada frísky a nizozemsky psaných prací. Mé nedostatečné znalosti těchto jazyků ovšem omezily počet publikací, které mohly být pro výzkum upotřebeny. Podobným problémem se ukázala geografická vzdálenost zkoumaného prostředí, kvůli níž byl omezen i počet informátorů účastnících se výzkumu⁹. Další možná úskalí empirické části práce byla již prodiskutována výše (viz část III. - kapitola Hodnocení kvality výzkumu). Je také důležité znovu poznamenat, že práce se zaměřovala především na vztah fríského jazyka a nizozemštiny, přestože na užívání a postavení fríštiny mohou mít vliv i další jazyky a jazykové variety vyskytující se na území Nizozemska (jako příklad mohu uvést místní dialekty, angličtinu či jazyky přistěhovalců, např. arabštinu). Tento faktor nebyl zohledněn záměrně z důvodu možného rozsahu práce i nedostatečného množství dostupných publikací na toto téma. Přesto se domnívám, že tato bakalářská práce nabízí relativně ucelený obraz postavení fríského jazyka, obzvláště s ohledem na fakt, že v dnešní době (dle mých znalostí) neexistuje žádná česky psaná publikace na toto téma.

---

⁹ Původně se mělo výzkumu zúčastnit 5 informátorů, ale dva z nich bohužel nebyli v době mé přítomnosti v Nizozemsku k dispozici a nepodařilo se za ně sehnat náhradu.

Použité zdroje:

Administrative agreement of Frisian language and culture 2013-2018. (2013). Leeuwarden: State of the Netherlands and The Province of Fryslân. Získáno z <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/regulations/2013/04/16/administrative-agreement-frisian-language-and-culture-2013-2018/administrative-agreement-frisian-language-and-culture-2013-2018.pdf>.

Bruinja, T. *Frisian Language and Literature*. [online]. 2005. [cit. 2012-12-20]. Získáno z www.tseadbruinja.nl/engels/frisian

Čermák, F. (1997). *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace.

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. (1992). Strasbourg: Council of Europe. Získáno z http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/default_en.asp

Erkelens, H. (2004). *Taal fan it hert (Language of the heart)*. Leeuwarden: Province of Fryslân.

Ezzeddine, P. a kol.. *Etika výzkumu. e-learningový kurz - Úvod do společenských metod*. FHS UK. Získáno z moodle.fhs.cuni.cz

Ferguson, C.A. (1959). *Diglosie*. Word, s. 325-340.

Fishman, J.S. (2003). *Bilingvismus s diglosií a bez diglosie - Diglosie s bilingvismem a bez bilingvismu*. In Blackwell, Sociolinguistics - The Essential Readings.

Frisian ("Frysk") in the Netherlands. [online]. 2013. [cit. 2013-02-12]. Získáno z Euromosaic - Research Centre of Multilingualism: <http://www.uoc.edu/euromosaic/web/document/friso/an/i1/i1.html>

Fryske Nasjonale Partij. [online]. 2013. [cit. 2013-02-08]. Získáno z http://www.fnp.nl/?english/provincial_council/overview/

Fryske Akademy. [online]. 2013. [cit. 2013-06-01]. <http://www.fryske-akademy.nl>

Fryske Akademy. [online]. 2013. [cit. 2013-05-25]. Získáno z Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Fryske_Akademy

Gorter, D. (2001). *A Frisian Update of Reversing Language Shift*. In J.Fishman, *Can threatened Languages be saved?* (str. 215-233). Velká Británie: Multilingual Matters Ltd.

Gorter, D. (1988). *Language in Friesland (Taal yn Fryslân)*. Leeuwarden: Fryske Akademy.

Gorter, D. (1999). *The case of Frisian language surveys and policy*. [online]. [cit. 2013-02-18]. Získáno z Language Use Surveys in the Language Planning Process: http://www9.euskadi.net/europa_hizk/ing923.htm

Gorter, D. (2005). *Three languages of instruction in Fryslân*. International Journal of the Sociology of Language, č. 171, str. 57-73

Government of the Netherlands. [online]. 2013. [cit. 2013-06-15]. <http://www.government.nl/>

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Henslová, A. (2012). *Bakalářská práce (Srovnání nizozemského a německého jazyka)*. [online]. [cit. 2013-03-01]. Získáno z Masarykova univerzita: http://is.muni.cz/th/362001/ff_b/Bakalarska_prace.pdf

Heřmanský, M. (2009/2010). *Kvalitativní analýza dat. e-learningový kurz - Úvod do společenských věd*. FHS UK. Získáno z moodle.fhs.cuni.cz

Language in the Netherlands. [online]. 2013. [cit. 2013-02-28]. Získáno z Streekttaal.net: <http://taal.phileon.nl/eng/index.php>

Nizozemsko. [online]. 2013. [cit. 2013-02-28]. Získáno z Ministerstvo zahraničních věcí ČR: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/nizozemsko/index.html

Nizozemská jazyková unie. [online]. 2013. [cit. 2013-02-08]. Získáno z Taalunieversum: taalunieversum.org/inhoud/english-general-information

Osmdesátiletá válka. [online]. 2013. [cit. 2013-06-13]. Získáno z <http://www.historieweb.cz/hrdinsky-odboj-spojonych-provincii>

Provincie Fryslân. (2011). *Quick Scan Friese Taal*. Leeuwarden: Provincie Fryslân. Získáno z www.fryslan.nl

Provincie Fryslân. (2011). *De Fryske Taalatlas 2011*. Leeuwarden: Provincie Fryslân. Získáno z www.fryslan.nl - <http://www.fryslan.nl/3414/friese-taalatlas/files/b.%202011-taalatlas-nl.pdf>

Provincie Fryslân. (2011). *Fryslân in figures*. Leeuwarden: Provincie Fryslân. Získáno z <http://www.fryslan.nl/3688/english/>

Provincie Fryslân. (2007). *Rapportage Quick Scan Friese Taal*. Leeuwarden: Provincie Fryslân. Získáno z www.fryslan.nl - <http://www.fryslan.nl/3414/friese-taalatlas/files/f.%20rapportage%20taalonderzoek%202007%20nl.pdf>

Smith, J.F. (1980). *Language & Language Attitudes in a Bilingual Community: Terherne (Friesland)*. Leeuwarden: Fryske Akademy.

The World Factbook. [online]. 2012. [cit. 2013-02-08]. Získáno z CIA.gov: <https://cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nl.html>

Tiersma, P. *Language and Law*. [online]. 2010. [cit. 2012-12-16]. Získáno z www.languageandlaw.org/FRISIAN/FRISIAN.htm

Valeš, R. (2012). *Bakalářská práce (Identifikace potenciálně diglosních dichotomií v norském jazykovém společenství)*. Praha: Univerzita Karlova (Fakulta humanitních studií)

Vandeputte, O.; Krijtová, O. (1993). *Nizozemština: jazyk dvaceti milionů Nizozemců a Vlámů*. Rekkem: Stichting Ons Erfdeel.

Příloha č. 1:

Mapa rozmístění jednotlivých provincií na území Nizozemska:

Příloha č. 2:

Otázky pro rozhovory (v českém jazyce):

I. Základní údaje

- 1) Pohlaví
- 2) Věk
- 3) Místo narození – resp. místo bydliště v době dětství a dospívání
- 4) Místo současného bydliště
- 5) Povolání
- 6) Úroveň dosaženého vzdělání

II. Jazyková historie

1) Popište stručně svou jazykovou historii.

- 1.1. Jaký jazyk považujete za svůj mateřský jazyk?
- 1.2. Jakým jazykem na Vás hovořili rodiče?
- 1.3. Jakým jazykem jste hovořili s přáteli v době dospívání?
- 1.4. Jakým jazykem jste hovořili se svými dětmi?
- 1.5. Jakým jazykem hovoříte se svým partnerem?

2) Žil/a jste někdy ve frísky hovořící komunitě / oblasti? – Jaká byla Vaše zkušenost?

- Hovořili na Vás lidé většinou frísky?
- Měl/a jste problém dorozumět se nizozemsky, popř. vadilo lidem komunikovat s Vámi v nizozemštině?

3) Jak / kde jste se naučil/a frísky?

III. Jazykové kompetence

- 1) Rozumíte frísky? – Jak dobře?
- 2) Mluvíte frísky? – Jak dobře? Jak často?
- 3) Čtete frísky? – Jak dobře? Jak často?
- 4) Píšete frísky? – Jak dobře? Jak často?
- 5) Chtěl/a byste si své znalosti fríštiny případně vylepšit?

III. I. Kdy hovoříte frísky?

- Doma?
- V práci?
- Když jste rozčilený? (Když nadáváte?)

IV. Vztah k jazyku

- 1) Jste rád/a, že ovládáte fríštinu? / Chtěl/a byste umět frísky?
- 2) Považujete fríštinu za jazyk na stejné úrovni jako je nizozemština?
- 3) Považujete fríštinu za stejně plnohodnotný jazyk jako kterýkoliv jiný?

- 4) Jste rádi, že fríština byla uznána jako druhý oficiální jazyk Nizozemska?
- 5) Těší se fríština stejnému společenskému uznání jako nizozemština nebo máte pocit, že se na ni hledí skrze prsty?
- Považují lidé fríštinu spíše za dialekt nežli jazyk?
- 6) Myslíte si, že se fríštině dostává dostatečná podpora od vlády?
- 7) Myslíte si, že fríština je dostatečně silným jazykem na to, aby v ní byly psány romány, beletrie?
- 8) Myslíte si, že fríština je dostatečně silným jazykem na to, aby v ní mohly být psány vědecké publikace?
- 9) Myslíte si, že je důležité, aby fríština byla zachována a rozvíjena?
- 10) Jste rádi, že existují fríské televizní a rozhlasové programy, že vycházejí fríské noviny a knihy?
- 11) Jaký máte vztah k frískému jazyku a kultuře? – Viděli jste někdy fríský film, fríské divadelní představení, znáte nějaké fríské spisovatele...?
- 12) Myslíte si, že je dobře, že se fríština vyučuje na školách, že se stala povinným předmětem?
- 13) Myslíte si, že fríština si získá silnější postavení, že se bude v budoucnosti užívat více?
- 14) Je nějaká oblast, v níž by se podle vás měla fríština používat více?
- 15) Měli by fríšti rodiče na své děti mluvit pouze frísky nebo také nizozemsky?
- 16) Myslíte si, že pokud žijete ve Frísku, měl/a byste se naučit frísky (alespoň na určité úrovni)?
- 17) Myslíte si, že rodilý Frís by měl hovořit frísky kdykoliv je to možné?
- 18) Kdy je podle Vás vhodné hovořit frísky?
- 19) Kdy je podle Vás nevhodné hovořit frísky?
- 20) Znáte někoho, kdo se aktivně zajímá o fríštinu, o její rozvoj a zachování, popř. někoho, kdo komunikuje téměř zásadně ve fríštině?
- 21) Znáte Fryske Akademy, víte, čím se tento institut zabývá?

Otázky pro rozhovory v anglickém jazyce (tedy v jazyce interview):

I. Basic information

- 1) Gender
- 2) Age
- 3) Place of birth (province, town)
- 4) Current place of residence
- 5) Occupation
- 6) Education

II. Language history

- 1) Please describe your language history.

- 1.1. What language do you consider your mother tongue, your first language?
- 1.2. What language did your parents speak to you?
- 1.3. What language did you use while communicating with your friends while growing up?
- 1.4. In which language did / do you communicate with your children?
- 1.5. In which language do you communicate with your partner?
- 2) **Have you ever lived in a Frisian speaking community? What was your experience?**
  - Did the local people usually speak Frisian to you?
  - Did you have difficulties communicating in Dutch, did the locals mind when you tried to speak Dutch to them?
- 3) **When, where, how did you learn Frisian?**

III. Language abilities

- 1) **Do you understand Frisian?** – How well?
- 2) **Do you speak Frisian?** – How well? How often?
- 3) **Can you read in Frisian?** – How well? How often do you read in Frisian?
- 4) **Can you write in Frisian?** – How well? How often do you write something in Frisian?
- 5) **Would you like to have better knowledge of Frisian?**

I. **When do you communicate in Frisian?**

- At home?
- At work?
- When you are angry?

IV. Language attitude

- 1) Are you glad that you can speak Frisian? / Would you like to learn it?
- 2) Do you consider Frisian language on the same level as Dutch?
- 3) Do you think that Frisian is a real language like any other?
- 4) Are you glad that Frisian was recognized as a second official language of the Netherlands?
- 5) Does it have the same status as Dutch in the Dutch society or do people think lesser of it?
  - Do they consider it more of a dialect than a language?
- 6) Do you think Frisian language gets enough support from the government?
- 7) Do you think Frisian is strong enough language for novels to be written in it?
- 8) Do you think Frisian is strong enough language for scientific works to be written in it?

- 9) Do you think it is important that Frisian is to be maintained and cultivated?
- 10) Are you happy that there are Frisian TV and radio programs, that there are Frisian newspapers and books being published?
- 11) What is your relationship to the Frisian language and culture?– Have you seen a Frisian movie, theatre performance, do you know any Frisian authors...?
- 12) Do you think it is good that Frisian is being taught at schools?
- 13) Do you think that Frisian will become stronger in the future, that it will be used more?
- 14) Is there some area, some domain, in which you think should be Frisian used more?
- 15) Should Frisian speaking parents speak only Frisian to their children or should they also communicate in Dutch?
- 16) Do you think you should learn Frisian if you live in Friesland?
- 17) Do you think a Frisian should speak Frisian whenever possible?
- 18) When do you think it is appropriate to speak Frisian?
- 19) When do you think it is inappropriate to speak Frisian?
- 20) Do you know anybody who is actively „pro-Frisian“, who is interested in Frisian language and culture, who speaks only Frisian...?
- 21) Do you know Fryske Akademy? Do you know what this insitution does?